Выходзіць з 20 снежня 1945 года

газета
НАСТАЎНІЦКАЯ

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 73 (5404)
Аўторак,
18 чэрвеня
2002 года

Слово об Учителе

Май - Июнь... Одни из чудесных месяцев года. Встреча весны с началом лета, буйство красок - все это напоило воздух чем-то радостным и неповторимым, пробуждая давно заснувшие чувства легкости и свободы. Но для меня эта пора расставания с детством. Одиннадцатый класс... Отзвенел последний звонок, пройдут экзамены, прогремит выпускной бал, и судьба предложит нам новые дороги. Что поделать? Улетают голуби рано или поздно из гнезда...

Уроки... Сколько их прошло, пронеслось - промчалось за школьные годы... В своей памяти я все больше возвращаюсь к урокам русского языка и литературы, к встречам с моим любимым преподавателем - Любовью Яковлевной Дуденковой. Это человек, о высоком профессионализме которого можно говорить бесконечно.

Любовь Яковлевна прекрасно знает не только биографии и творчество писателей, но и целые эпохи, в которых они жили. Она всегда говорит: чтобы правильно анализировать произведения, надо иметь представление о времени, в котором они писались. Такая интеграция литературы и истории, на мой взгляд, очень продуктивна. Она приучает мыслить в соответствии со временем. Великолепно зная всю мировую литературу, Любовь Яковлевна всегда указывала нам на детали, которые мы не заметили, выделяя самое главное, самое важное. Ее объяснения были всегда доступны, понятны и легко запоминались. Конечно, я не могу сказать, что мои знания в области литературы идеальны, однако благодаря усилиям Любови Яковлевны я чувствую себя достаточно уверенно в разговорах на литературную тему. Эта поразительная способность моего преподавателя буквально вкладывать знания в головы учеников, плюс индивидуальное желание каждого - и можно быть уверенным в своей литературной осведомленности.

Еще в пятом классе Любовь Яковлевна предложила нам проинсценировать русскую народную сказку. Сначала мы сделали это в классе, потом на сцене в актовом зале. Не могу на словах передать ту атмосферу, которая царила в тот момент. Все находились в каком-то радостном возбуждении, Любовь Яковлевна несколько раз репетировала с нами, указывала на ошибки, давала советы и очень волновалась, когда мы выступали. Все-таки в первый раз! Наша учительница както сразу угадала роль каждого из нас. Уже тогда, за пару месяцев преподавания, она профессионально оценила наши возможности и заметила индивидуальность каждого, нашла свой подход. Такие мероприятия нам очень нравились. Мы с удовольствием учили тексты и умело играли свои роли. Затем последовали более серьезные постановки: "Снегурочка" Островского, "Русские женщины" Некрасова. Память об этих маленьких праздниках будет жить в нас очень долго, как частичка творческой души Любови Яковлевны.

Любови Яковлевне и всем моим учителям я хочу посвятить эти стихи

*Когда последний
прозвенит звонок,
И школьный бал
прощальный отгремит,
Нам жизнь откроет
тысячи дорог,
Но сердце расставаньем
заболит.
Ведь десять лет
немалый все же срок,
И не одна исписана тетрадь,
Но тех, кто нас учил,
кто нам помог,
Мы не имеем права забывать.
Учителя! Ведь до сих пор,
наверное,
Мы этих слов
не знали глубины.
Не знали и того, что нам же,
верно,
Все лучшие черты
от Вас даны.
А жизнь не может
легкой быть всегда...
Когда решать придется:
либо - либо,
Мы вспомним Вас
и сделаем тогда,
Не сомневаясь,
самый верный выбор.
Немало сил Вы вкладывали
в нас,
Порой мы не ценили
этот труд,
Но твердо знайте:
Вас благодарят
За место в жизни,
счастье и уют.
Учителя, родные!
Верьте, скоро
Вы обязательно
услышите о нас,
Ведь несмотря
на наши ссоры, споры,
Мы в жизнь уносим
половинку Вас.*

Неповторимыми и незабываемыми для нас есть и будут уроки поэзии. Мы изучали лирику Ахматовой, Мандельштама, Маяковского. Лично для меня эти уроки стали своеобразным окошком в новый мир. Благодаря Любови Яковлевне, ее труду я научилась любить стихи, ценить их, видеть между строк. И я уверена, что не одну меня из ее учеников стихи по-настоящему спасают в трудную минуту, поддерживают, дают совет. Ведь лирика и поправит, и поставит ногу на порог, и подняться в жизнь заставит лестничками строк.

С еще большей благодарностью будем вспоминать другие уроки Любови Яковлевны - уроки "человеческие". Почему такое странное определение? Но именно так и есть. Очень часто на уроках мы проводили невидимую параллель между литературой прошлого и современностью. Любовь Яковлевна учила нас оценивать жизнь на осознании прошлых ошибок и промахов. Она не раз говорила, что литература - это совесть общества, его душа. Многие ее слова звучат для нас как напутствие в будущее. Ее советы стали для многих истинами, потому что основаны не только на ее личном опыте, но и на опыте многих поколений людей. Благодаря урокам литературы мы стали разграничивать добро и зло, строго оценивать свои поступки, учиться проявлять к людям сочувствие, милосердие.

Как-то Г.Титов сказал: "Если человек нашел свое призвание, труд становится для него радостью". Нет сомнения, что Л.Я.Дуденкова не только нашла себя в своей профессии, ей есть и чем гордиться. Среди ее бывших и теперешних учеников - лауреаты и призеры республиканских и областных олимпиад Андрей Воронков, Наталья Чижевская, Вадим Филипович, Ольга и Екатерина Зварико, Алеся Носкова, Анастасия Жихар. Почти полтора десятка человек успешно закончили или учатся на филологических факультетах различных вузов нашей республики.

**Вероника КУЛИКОВСКАЯ,
ученица 11 "Б" класса
средней школы № 1
Дзержинска
Минской области.**

Аня Дубяй скончыла 11 класаў Лабковіцкай сярэдняй школы Крычаўскага раёна. Цяпер яна здае выпускныя экзамены і марыць атрымаць прафесію бухгалтара, а потым вярнуцца ў родныя мясціны дыпламаваным спецыялістам.

Фота Валерыя БЫСАВА, БЕЛТА.

Назначэнні

Загадам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь рэктарам Установы адукацыі "Беларускі дзяржаўны эканамічны універсітэт" назначаны

ШЫМАЎ Уладзімір Мікалаевіч.

Уладзімір Мікалаевіч Шымаў нарадзіўся ў 1948 годзе, закончыў Маскоўскі дзяржаўны універсітэт імя М.В.Ламаносава, географ-эканаміст.

З 1982 па 1989 гг. працаваў старшым выкладчыкам, дацэнтам кафедры, сакратаром парткама, загадчыкам кафедры, прарэктарам па навуковай рабоце Гомельскага кааператыўнага інстытута. З 1989 па 1995 гг. - намеснік дырэктара па навуковай рабоце НДІ эканомікі Міністэрства эканомікі Рэспублікі Беларусь. У 1995-1996 гг. - першы намеснік Міністра эканомікі, а з 1996 г. - Міністр эканомікі Рэспублікі Беларусь.

Доктар эканамічных навук.

Віншуем!

За значны асабісты ўклад у развіццё айчыннай навукі, шматгадовую плённую навукова-педагагічную дзейнасць Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 7 чэрвеня 2002 узнагароджаны:

***ордэнам Францыска Скарыны* ШАМЯТКОЎ Леанід Аляксандравіч**, прафесар кафедры алгебры і геаметрыі Установы адукацыі "Гомельскі дзяржаўны універсітэт імя Францыска Скарыны", членкарэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі;

***медалём "За працоўныя заслугі"* КЕНЬКО Віктар Міхайлавіч**, прарэктар па навуковай рабоце Установы адукацыі "Гомельскі дзяржаўны тэхнічны універсітэт імя П.В.Сухога".

Прысвоена ганаровае званне ***"Заслужаны дзеяч навукі Рэспублікі Беларусь"* РАДЗЬКОВУ Аляксандру Міхайлавічу**, рэктару Установы адукацыі "Магілёўскі дзяржаўны універсітэт імя А.А.Куляшова", прафесару.

Запазычанасць - 24 мільярды

Па стану на 13 чэрвеня запазычанасць па выплаце зарплаты педагогам рэспублікі складала 24 мільярды рублёў. У гэтую суму ўключаны і нявыплачаныя адпускныя.

Запазычанасць па Гомельскай вобласці складае 6 мільярдаў 45 мільёнаў, з іх 4 мільярды 33 мільёны - зарплата за май і 2 мільярды 12 мільёнаў - адпускныя. На Віцебшчыне педагогам павінны выплаціць 4 мільярды 849 мільёнаў. Сума запазычанасці па Гродзенскай вобласці складае 4 мільярды 354 тысячы рублёў, з іх 2 мільярды 500 мільёнаў - зарплата, па Магілёўскай вобласці - 4 мільярды 237 тысяч рублёў.

Брэсцкія педагогі павінны атрымаць 3 мільярды 349 тысячы рублёў, з іх 2 мільярды 57 мільёнаў - зарплата за май. Запазычанасць па Міншчыне - 1 мільярд 211 мільёнаў рублёў.

А між тым яшчэ не пачалася масавая адпускная кампанія. Хутчэй за ўсё, большасць педагогаў краіны будзе атрымліваць адпускныя памесячна.

Усе даныя атрыманы ў Рэспубліканскім камітэце прафсаюзаў работнікаў адукацыі і навукі.

Ала ШАЎЦОВА.

Рэпартаж у нумар

Усё тут вершамі гаворыць

Прыкладна так, бадай, па-філасофску, ды і афарыстычна, разважліва сказала дзяўчынка (няйначай юная паэтэса), калі я разгарнуў блакнот... Мусіць, сінявокая красунька здагадалася, што карэспандэнт задасць ёй пытанне - як пачуваецца ля Нарачы, у славутым аздараўленчым летніку "Зубраня", які іншы раз называюць беларускім "Артэкам". Дзякуй, нарачанская красунька! Ты падказала загаловак карэспандэнцыі.

Слушнай была і заўвага, што дарослыя (педагогі, важатыя, выхавальнікі) дапаўняць яе выраз фактамі, звесткамі пра дзейнасць "Зубраняці", якое нядаўна да слова "летнік" займела прыстаўку "Нацыянальны".

Так і сталася.

У прыватнасці, дырэктар Віктар Механіч паведаміў, што ў "Зубраняці" аздараўляецца (маецца на ўвазе - у тую змену) 640 дзяўчынак і хлопчыкаў. Яны прадстаўляюць кожную вобласць краіны. І адпачываюць, зразумела, не пасіўна.

Штодзённа заняты справамі, як гэта прадугледжана планамі, распісана літаральна па гадзінах раскладам летніка. Пагутарце з падлеткамі.

Віктар Іванавіч быў прадбачлівым.

Сапраўды, купка падлеткаў ахвотна адклікнулася на размову. Кожны расказаў, адкуль прыехаў. Так, васьмікласнік Саша Малярэвіч - з Барысава (сярэдняя школа № 2), дзевяцікласнік Сяргей Сачок - са Старых Дарог (сярэдняя школа № 2), яго сябрук Максім Зайцаў - з гарадскога пасёлка Шаркаўшчына, Юра Баравік - гамяльчанін (сярэдняя школа № 52).

Хлопчыкі запрасілі на свята. У актавай зале галоўнага корпуса якраз праз хвілін трыццаць павінен быў адбыцца заключны канцэрт VI Рэспубліканскага фестывалю мастацкай творчасці выхаванцаў школ-інтэрнатаў, спецшкол і дзіцячых дамоў "Вясёлкавы карагод".

- Вунь ідуць музыканты.

Паўз нас важна пракрочылі аркестранты (у параднай уніформе вайскоўцаў пазамінулага стагоддзя). Крыху пазней даведаўся, што яны з Пастаўскай школы-інтэрната.

Да арганізацыі фестывалю прычыніліся Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, асабліва дзейсна - упраўленне спецыяльнай адукацыі (начальнік Ала Канаплёва, канкрэтна яго супрацоўнікі Таццяна Кунцэвіч, Валянцін Шух), Нацыянальны цэнтр творчасці дзяцей і моладзі і, вядома, Нацыянальны дзіцячы аздараўленчы летнік "Зубраня".

...Тое, што нашы дзеці таленавітыя, засведчыў канцэрт.

Узорны духавы аркестр з Пастаўскай школы-інтэрната распачаў яго надзіва прыгожым, мілагучным і віхурным хачатуранаўскім "Гапаком" з балета "Гаянэ". А калі загучала мелодыя "Вясёлыя пастаўскія музыкі" - слухацкая зала канчаткова патрапіла ў палон прыгожага.

Кіраўнік аркестра Леанід Косаў ведае справу. А сола на ксілафоне Леанід Уладзіміравіч выканаў віртуозна.

Пастаўчане настроілі слухачоў на хвалю чуйнага ўспрыняцця ўсіх твораў, што выконвалі юныя спевакі і танцоры. Таму і не скупілася зала на апладысменты, воклічы "брава!", узняцце плакатаў са словамі вітання артыстаў.

Уля Бруйло і Аня Крышаловіч, якія вялі канцэрт, адразу праніклісяі прыязным настроем аўдыторыі, узнёсла аб'яўлялі чарговы нумар.

Гала-канцэрт, дый годзе: фестываліць - дык фестываліць!

Алене Машкоўскай і Вользе Чабан са спецшколы № 118 (Мінск) дапамагаў выконваць варыяцыі на тэму народный песні "Чаму ж мне не пець" Дзіма Герашчанка з Васілевіцкай школы-інтэрната. Дадам: вызначыліся выхаванкі з 188-й яшчэ раз: Патрыцыя Курганава і Іра Маліноўская, вакальная група з Васілевіч выканалі песню "Маленькія гномікі" (А.Рэмізоўская, С.Шушкевіч). Яна ўзарвала залу воплескамі.

Ну, а вакальна-харэаграфічная кампазіцыя "Куда уходит детство", у якой былі заняты узорная вакальная група з Клецкага дзіцячага дома, выхаванцы Кобрынскай спецшколы-інтэрната, Гродзенскай спецшколы, ды Волечка Сідарава з Гомеля, кранула як дзяцей, так, прызнаюся, і дарослых: як арыгінальнасцю выканання, так і адмысловымі рэжысёрскімі знаходкамі.

Перапрашаю ўсіх удзельнікаў таго гала-канцэрта, што няма магчымасці назваць прозвішчы юных спевакоў, танцораў (як і выкананыя вамі нумары), але зазначу: вы - таленавітыя.

І няхай Маці-прырода недзе несправядліва абышлася з вамі, ды вы даказалі і даказваеце сваё права - быць упоравень з падлеткамі, якім яна выдзеліла ўдосталь і слыху і зроку... Вы прыгожа малюеце, рукадзельнічаеце.

Намеснік Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь Казімір Фарыно (дарэчы, ураджэнец Мядзельшчыны) шчыра вітаў і дзякаваў артыстам за талент.

З Казімірам Сцяпанавічам была салідарнай ва ўсхваляваным выступленні начальнік упраўлення спецыяльнай адукацыі міністэрства Ала Канаплёва. Ала Мікалаеўна шчыра віншавала з поспехам юных артыстаў, рэжысёрска-пастановачную групу Нацыянальнага цэнтра творчасці дзяцей і моладзі (Вольгу Кляцову, Таццяну Пятрушыну, Валянціну Гамбалеўскую, Мікалая Зайцава), усіх, хто меў непасрэднае дачыненне да падрыхтоўкі шыкоўнага "Вясёлкавага карагоду".

- А галоўнае, - зазначыла Ала Мікалаеўна, даўняя прыхільніца і ініцыятар правядзення фестывалю такога кшталту, - явай становіцца мэта - выхаванцы школ-інтэрнатаў, спецшкол і дзіцячых дамоў адчулі сябе паўнапраўнай часткай грамадства. Прынцып "Дзеці - дзецям" спрацоўвае...

Уладзімір НОВІК.

На развітальным экзамене гаварылі аб прыгожым

Прызнацца, я па-добраму пазайздросціла цяперашнім старшакласнікам, якія ў абавязковым парадку вывучаюць курс сусветнай мастацкай культуры (СМК), калі пачула іх адказы на выпускным экзамене па гэтым прадмеце ў сярэдняй школе №1 Дзяржынска. За тры гады яны засвойваюць такі аб'ём матэрыялу, які ўключае звесткі па музыцы, літаратуры, архітэктуры, жывапісу, скульптуры ад антычнасці да нашых дзён, у тым ліку і нацыянальнае мастацтва.

Толькі сем гадоў курс выкладаецца ў сярэдняй школе. Настаўніца СМК Ларыса Васільеўна Гелік - па адукацыі выкладчык выяўленчага мастацтва і чарчэння. На першым часе яна, можна сказаць, вывучала сусветную культуру нароўні са сваімі вучнямі, з самага пачатку.

... Я патрапіла на экзамен ва унікальны 11 "Б" клас. Ён лічыцца эксперыментальным: дзеці вучыліся ў школе толькі дзесяць гадоў, бо пачатковыя класы закончылі за тры гады. Яны на паглыбленым узроўні вывучаюць матэматыку. А сярод 25 выпускнікоў класа - сёння адзінаццаць медалістаў і ніводнага троечніка!

Выпускнікоў гэтага класа можна назваць не толькі разумнымі, але і таленавітымі. Сярод іх, як аказалася, ёсць і спартсмены, і мастакі, і паэты, і добрыя знаўцы замежных моў. Наогул у школе працуе 70 гурткоў.

Развітальны (інакш кажучы, апошні) іспыт па выбары (замест яго можа было здаваць іншы) - экзамен па СМК праходзіў у вельмі дэмакратычнай форме зачытвання рэфератаў. Але такая магчымасць была дадзена толькі выдатнікам па гэтым прадмеце па выніках гадавых адзнак.

Здаваць экзамен пажадала васьмёра вучняў, прычым рашэнне да іх прыйшло не ў апошні момант. Яшчэ паўгода таму ім было прапанавана 50 тэм для рэфератаў. Ведаючы, што значыць падрыхтаваць якасную і цікавую работу (на гэта можа спатрэбіцца некалькі месяцаў), некаторыя ўзяліся за яе адразу ж, як вызначыліся з тэмай. Толькі дзеля напісання рэферата вучні пераварочвалі горы кніг, хадзілі ў тэатры, музеі, слухалі класічныя творы. Хаця асноўны спіс літаратуры, як правіла, складаецца з 3-10 выданняў. А праблема заключаецца ў дрэннай якасці айчынных падручнікаў, у якіх няма храналогіі ў падачы матэрыялу, тэкст зусім не адаптаваны да разумення школьнікаў, няма ілюстрацый да заяўленых тэм. У якасці асноўных кніг выкарыстоўваюцца расійскія падручнікі, хрэстаматыі, якія школа вымушана закупляць, а таксама ўсе рыхтуюцца па расійскіх перыядычных выданнях і, зразумела, па літаратуры з фондаў гарадской бібліятэкі.

...Наташа Забабура расказала аб жыцці і творчасці Марка Шагала. На гэта яе натхніла экскурсія разам з класам у Віцебск, дзе вучні наведалі дом, у якім жыў мастак, а таксама карцінную галерэю Шагала. Добра адчуць і ацаніць работы майстра Наташы дапамагло тое, што яна сама скончыла мастацкую школу. Адзін яе малюнак у рамачцы павесілі нават у кабінеце завуча. Абстракцыянізм характэрны для большасці работ віцебскага мастака. А яго нацюрморты напісаны ў стылі кубізму. Любімай для дзяўчыны стала карціна Шагала "Прагулка". Праўда, у сваёй творчасці Наталля аддае перавагу рэалістычным нацюрмортам.

Цікавай мне падалася тэма кахання і вобраза жанчыны ў мастацтве. Яе закранулі Віка Качарская і Паліна Паўлоўская. Паліна, дарэчы, стала прызёрам рэспубліканскай алімпіяды па нямецкай мове. Дзяўчаты прасачылі гэты вобраз, пачынаючы з часоў праўлення царыцы Неферціці і да сучаснасці. Вялікія таленты свету то ўзвышалі жанчыну, то прыпадабнялі да д'ябальскай сілы, то выяўлялі мадоннай, то цалкам зямной. Але, як адзначыла Віка, тэма кахання ніколі да канца не будзе раскрытай. Прыводзіліся і цытаты з Сапфо, Катула, салодкай паэзіі Гвіда Гвініцэлі і Гвіда Кавальканці, вершаў Дантэ і многіх іншых. А таксама каляровыя рэпрадукцыі мастакоў Бацічэлі, Рафаэля, Леанарда да Вінчы ўзмацнілі ўражанні ад адказаў дзяўчат. Напрыканцы Віка ўзняла праблему жанчыны і вайны на прыкладзе кніг Барыса Васільева "А зоры тут ціхія" і Святланы Алексіевіч "У вайны не жаночы твар". Напісала дзяўчына і яшчэ пра адну загану сучаснасці - страту жаночынай пачуцця ўласнай годнасці.

Хлопцы Дзіма Ліхемовіч і Ваня Тапаркоў выбралі тэмы па сабе - расказалі адпаведна, пра жыццядзейнасць Аляксандра Македонскага і Пятра І - герояў, да якіх яны мараць быць падобнымі хаця б у некаторых якасцях. Гістарычна моцная асоба, правіцель, у першую чаргу, лічаць вучні, павінен клапаціцца пра дабрабыт свайго народа.

Прагучалі работы і па тэмах "Сярэбраны век " у рускай паэзіі; Сурыкаў і Мусаргскі - вялікія людзі XIX стагоддзя; філасофскае асэнсаванне творчасці Урубеля і Блока.

Усе восем выпускнікоў атрымалі свае "выдатна", што і патрабавалася даказаць.

Надзея СТРАБКОВА.

Канец — справе вянец

Дырэктар слуцкай сярэдняй школы №5 Сяргей Мяцельскі ў размове з вашым карэспандэнтам з задавальненнем паведаміў, што выпускнікі на экзаменах упэўнена пацвярджаюць сваімі адзнакамі веды, атрыманыя падчас вучобы.

- Сёння яны здаюць апошні экзамен, - сказаў Сяргей Віктаравіч - спадзяюся, справяцца з ім паспяхова.

Сярод 15 юнакоў-выпускнікоў (якія складалі так званы ваенны клас, гэта значыць рыхтаваліся да паступлення ў Ваенную акадэмію) паспяхова займалася і дзяўчына - Святлана Міхнюк.

Акрамя напружанага працоўнага рытму экзаменацыйнай пары, дырэктарскія будні запоўнены турботамі аб падрыхтоўцы матэрыяльна-тэхнічнай базы (найперш звязаныя з рамонтам) школы да новага навучальнага года.

- Адначасова, - падкрэсліў дырэктар, займаемся падборам вучняў, якія ў верасні прыйдуць у дзесятыя класы.

Уладзімір НОВІК.

Працуе Дзяржаўная камісія

З мэтай забеспячэння роўных магчымасцей грамадзян пры паступленні ў вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы пачала сваю работу створаная згодна з Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 28 мая 2002г. нумар 275 Дзяржаўная камісія па кантролю за ходам падрыхтоўкі і правядзення ўступных іспытаў у 2002 годзе ва ўстановах адукацыі, што забяспечваюць атрыманне вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі, якую ўзначаліў Старшыня Камітэта дзяржаўнага кантролю Рэспублікі Беларусь А.А.Тозік.

Для своечасовага і аператыўнага рэагавання Дзяржаўнай камісіі на звароты і заявы абітурыентаў, бацькоў, педагогаў і грамадскасці вызначаны наступныя нумары тэлефонаў "гарачай лініі":

У Мінску:

Камітэт дзяржаўнага кантролю Рэспублікі Беларусь - (8-017) 227-04-94;

Дэпартамент кантролю якасці адукацыі Міністэрства адукацыі - (8-017) 231-35-45;

у абласцях камітэты дзяржкантролю:
Брэст - (8-0162) 22-20-13;
Віцебск - (8-0212) 36-28-78;
Гомель - (8-0232) 72-16-53;
Гродна - (8-0152) 72-22-25;
Мінск - (8-017) 220-24-88;
Магілёў - (8-0222) 22-11-55.

Прэс-група Дзяржаўнай камісіі па кантролю за ходам падрыхтоўкі і правядзення ўступных іспытаў.

Об организации учебного процесса

На вопросы работников системы образования отвечают специалисты Главного управления общего среднего образования Министерства образования

В каком учебном режиме будут работать учащиеся, которые изучают отдельные предметы на повышенном уровне?

В средней школе 28 процентов классов с углубленным изучением предметов, 4 лицейских класса. Можно ли школе работать в режиме шестидневной учебной недели? Достаточно ли для этого приказа по отделу образования?

Для школ с углубленным изучением отдельных предметов, гимназий, лицеев учебными планами предусмотрено несколько большее количество часов, что не позволяет без перегрузки учащихся организовать учебный процесс в режиме пятидневной учебной недели.

В новом учебном году перейдет на пятидневную учебную неделю вся базовая школа, а начальная уже давно работает пять учебных дней. 10-11 классы общеобразовательных школ с учетом местных условий могут работать в режиме пятидневной или шестидневной учебной недели.

Вместе с тем подчеркиваем, что в каждом конкретном случае учиться школьникам на старшей ступени пять или шесть дней, определяет администрация учреждения образования, с учетом мнения родительской общественности.

Сколько дней в неделю должен быть в школе учеба учащихся начальных классов?

Учащиеся подготовительных, 1-3 классов обучаются пять дней в неделю.

Можно ли часы школьного компонента выносить на 6 день учебной недели?

Нет.

После проведения сельхозработ, чтобы избежать отставания в изучении программного материала, можно ли в шестой день недели проводить 1-2 урока?

Нежелательно. Если учреждение образования работает в режиме 5-дневной учебной недели, то обучение должно осуществляться только в течение пяти дней.

Шестой день недели используется для проведения всевозможных внеклассных и внешкольных воспитательных и спортивно-оздоровительных мероприятий.

Обязательно ли планировать часы организационно-воспитательной работы 6-го дня в сельской малокомплектной школе (проблема - подвоз детей)?

Да, обязательно.

Можно ли воспитательное мероприятие провести после уроков в любой день недели?

Можно, при условии, что основная организационно-воспитательная работа будет проводиться в шестой рабочий день недели.

Какова максимальная нагрузка в классах (группах) с профильным изучением отдельных предметов?

Максимальная нагрузка на одного учащегося в классах, которые имеют статус школы (класса) с повышенным или углубленным изучением предметов, указана в учебных планах общеобразовательных школ на 2002/2003 учебный год. Она увеличена, по сравнению со школами, работающими по базовому учебному плану, например, в 4-9 классах на 2 часа.

Как будет решаться вопрос с предельной наполняемостью классов (в подготовительном, в 1 классе, 4 классе и 10-11 классах)?

Предельная наполняемость классов в 2002/2003 учебном году остается той же, что и в прошедшем учебном году.

При создании профильных классов допустимо ли превышение общего числа часов, которое финансируется из бюджета за счет школьного компонента с других параллелей и классов?

Допустимо, но без превышения максимальной учебной нагрузки на одного ученика в соответствующем учреждении образования, как определено учебными планами.

Будут ли внесены изменения в учебные программы по тем предметам, количество часов на которые по учебным планам сокращено, или это будут делать сами учителя?

Такие изменения уже внесены и направлены во все управления образования облисполкомов и Комитет по образованию и делам молодежи Мингорисполкома.

Разрабатываются ли проблемы интеграции учебного материала по различным предметам и найдет ли это отражение в учебных программах?

Учеными Национального института образования и ряда вузов республики уже ведутся разработки содержания интегрированных курсов по отдельным направлениям. Естественно, что они найдут свое отражение в первую очередь в учебных программах. Когда это произойдет? Вопрос времени.

Когда будет напечатан учебный план?

Учебный план будет напечатан в июньском номере (№ 6) Сборника нормативных документов Министерства образования.

Органы управления образованием и учреждения образования в своей работе должны руководствоваться только учебными планами, опубликованными в этом сборнике.

Будет ли публикация программ факультативов, курсов по выбору по психологии, экологии, экономике и другим курсам?

К 2002/2003 учебному году издание программ по указанным курсам не предусматривалось.

Вместе с тем отмечаем, что в предыдущие годы программы по экологии, экономике и другим курсам уже издавались.

С какого класса вводится 10-балльная система оценки?

В соответствии с инструктивно-методическим письмом от 13.06.2002 № 06-13/11 10-балльная система оценки результатов учебной деятельности учащихся в учреждениях, обеспечивающих получение общего среднего и профессионально-технического образования, вводится с 1 сентября 2002 г.

Как лучше спланировать ОБЖ по полугодиям или по месяцам за счет школьного компонента?

В соответствии с учебными планами общеобразовательных школ на 2002/2003 учебный год на протяжении учебного года с учащимися 4-9 классов проводятся занятия по охране жизни и здоровья в следующем объеме:

по 10 занятий в каждом классе по правилам дорожного движения;

по 4 занятия в каждом классе по правилам противопожарной безопасности;

по 8 занятий в каждом из 7-9 классов по радиационной безопасности и гражданской обороне.

Как спланировать эти занятия, каждое учреждение образования определяет самостоятельно, исходя из конкретных условий работы.

Как сельская школа будет работать в сентябре на период уборки урожая? Можно ли отказать в помощи хозяйствам, у нас так учебную программу не выполнить?

В обычном режиме, как и в предыдущие годы.

А решение об оказании (или не оказании) помощи базовому (шефствующему) хозяйству учреждение образования может и должно принять самостоятельно, исходя из конкретных условий их совместной деятельности.

Один из путей зарабатывания денег в школе райцентра - использование школьных учебных мастерских, пришкольного участка. Сознательно ли убрали труды в 9-11 классах, трудовую практику? (Родители, конечно, не захотят участвовать в этом) (Средняя школа № 1 г.Сенно).

Почему произошло сокращение часов по техническому и обслуживающему труду? А в 9-11 классах они вообще сняты.

Считаем нецелесообразным резкое уменьшение количества учебных часов на трудовое обучение, снятие предмета "Черчение" из учебного плана, необязательность летней трудовой практики в сельской школе (директора средних школ Бешенковичского района).

Пришкольный участок и арендуемая земля - это наиболее реальный доход для сельских школ. Поэтому, пока не поздно, необходимо сделать обязательной летнюю трудовую практику, а также увеличить количество часов трудового обучения для сельских школ.

В средней школе в учебном плане уменьшено количество часов на трудовое обучение, отменена практика. Как с пришкольного участка заработать деньги?

Сокращение количества часов в учебном плане осуществлено не только по трудовому обучению, но и по другим общеобразовательным предметам с целью уменьшения учебной нагрузки на учащихся и в связи с введением в базовой школе пятидневной учебной недели.

Несколько уменьшилось и количество часов на трудовое обучение. Напоминаем, что в базовой школе раньше было по 2 часа трудового обучения во всех классах. Со следующего учебного года - в 4 и 5 классах ("технология") - по 2 часа, в 5-8 классах ("трудовое обучение") - по 1 часу.

Вместе с тем отмечаем, что предмет может изучаться на повышенном или углубленном уровне в 8-11 классах в пределах 3-5 часов в неделю, как определено учебными планами.

Министерство стремится максимально минимизировать последствия сокращения количества часов в учебном плане не только по трудовому обучению, но и по другим общеобразовательным предметам. Но, к сожалению, мы не в состоянии компенсировать изучение предмета в 2002/2003 учебном году за сокращение полного курса. Для 8 классов необходимо организовать изучение предмета с учетом желаний учащихся через организацию факультативных занятий или курсов по выбору.

В соответствии с учебными планами общеобразовательных школ на 2002/2003 учебный год трудовая практика в 4-8 классах общеобразовательных школ, которые имеют земельные, учебно-опытные участки, может быть организована по решению совета школы. Совет школы определяет сроки (распределяется на протяжении лета в соответствии с графиком, который разрабатывает каждая школа), порядок организации трудовой практики, нагрузки учащихся.

Каким путём можно заработать деньги в сельской школе на с/х работах в хозяйстве, если к ним можно привлекать детей с 14 лет? А таких детей - 2-3 человека. Раньше можно было привлекать с 5 класса.

Привлекать детей к сельскохозяйственным работам на пришкольном учебно-опытном участке с обеспечением видов работ и при учете возрастных особенностей учащихся можно и в настоящее время.

Привлечение же учащихся для выполнения сельскохозяйственных работ в хозяйстве должно осуществляться только в соответствии с инструктивно-методическим письмом Министерства образования от 12.04.2002 № 21-06/746 "Об организации сельскохозяйственных работ с учащимися общеобразовательных учреждений в 2002 году".

Идет лето, время отпусков, а мы, директора сельских школ, должны думать:

1) О заготовке сельхозпродукции для питания детей.

2) О самозаготовке дров для школьной котельной!

3) О выращивании (в обязательном порядке, безоговорочно!) бычков, кур, свиней, чтобы заработать деньги для школы.

4) О прополке взятых в колхозе участков свеклы и других культур (хотя на этом школа может заработать мизерную сумму).

Как быть?

Как правило, решения о выполнении учреждениями образования перечисленных выше видов работ, не связанных с основной деятельностью учреждения образования, принимают местные исполнительные и распорядительные органы.

Если с первыми двумя видами работ можно согласиться, поскольку они связаны с жизнеобеспечением учреждения образования, то с третьим и четвертым, особенно с третьим, согласиться никак нельзя. Считаем, что реализация этого вида деятельности может быть только с учетом реальных возможностей учреждения образования и с учетом мнения педагогического и ученического коллектива и родительской общественности.

При любых обстоятельствах эти вопросы должны решаться с учетом оценки реальной ситуации, в которой находится то или иное учреждение образования.

Три часа физкультуры введены без учета загрузки спортивного зала. В результате в спортивном зале на уроке иногда могут находиться одновременно 3-4 класса. Нельзя ли уменьшить количество часов физкультуры до 2-х, а часы на трудовое обучение оставить?

Предлагаем уменьшить на 1 час в неделю уроков физкультуры и увеличить количество часов на трудовое обучение для сельских школ.

Нельзя. В соответствии с частью 1 статьи 11 Закона Республики Беларусь "О физической культуре и спорте" обязательные уроки физического воспитания проводятся не реже трех раз в неделю в течение всего периода обучения.

А загруженность спортивного зала в течение учебного дня необходимо регулировать только составлением оптимального расписания уроков, чтобы не допускать подобных накладок.

Есть ли возможность сохранить 6-дневную учебную неделю для учащихся 10-11 классов, желающих проходить профессиональную подготовку на учебно-производственном комбинате (УПК)? (Коршикова Н.В., специалист отдела образования Октябрьского района г.Витебска).

В какие условия будут поставлены учащиеся 8-9 классов, обучающиеся по углубленной программе? Режим пятидневной или шестидневной рабочей недели? (Работники УПК Октябрьского района г.Гродно).

Учащиеся 10-11 классов, обучающиеся на базе МУПК, в соответствии с п.2.1 приказа № 139 от 19.04.2002 занимаются в режиме шестидневной учебной недели. Так ли это? (Работники УПК Октябрьского района г.Гродно).

Какова будет судьба учебно-производственных комбинатов в условиях 5-дневной учебной недели?

Объясните, какова судьба УПК? Переход на 5-дневную учебную неделю и сохранение УПК неизбежно приведет к перегрузке учащихся 10-11 классов (директор школы г.Мозыря).

Какая роль отводится межшкольным учебно-производственным комбинатам в реформировании школы?

Учащиеся 10-11 классов проходят обучение по специальности "тракторист". Можно ли этим классам работать в условиях шестидневной учебной недели?

10-11 классы общеобразовательных школ с учетом местных условий могут работать в режиме пятидневной или шестидневной учебной недели.

Учреждения образования, учащиеся которых обучаются на базе УПК, работают в режиме шестидневной учебной недели, так как учащиеся с углубленным изучением предмета. Это не приведет к перегрузке учащихся, так как на изучение предметов государственного компонента учебным планом предусмотрено 30 часов в 10-м классе и 29 часов - в 11-м.

Вместе с тем подчеркиваем, что в каждом конкретном случае, учиться школьникам на старшей ступени пять или шесть дней, определяет администрация учреждения образования с учетом мнения родительской общественности.

Межшкольные УПК могут и должны занять достойное место в реформируемой системе общего среднего образования. Отмечаем, что в связи с этим функции комбинатов должны значительно расшириться. К тем основным направлениям их работы, которые указаны в Примерном положении, добавятся целый ряд других. Назовем основные: профессионально-трудовое обучение учащихся 8-9 классов (классов интегрированного обучения); углубленное обучение учащихся 8-11 (12) классов общеобразовательных школ по различным направлениям интеллектуальной деятельности (прикладная математика, прикладная физика, художественное творчество и другим), в том числе и с интеграции данного обучения с близким по содержанию профилем или по близкой к направлению углубления профессии (специальности) трудового (начального профессионального) обучения учащихся старших классов общеобразовательных школ; организация трудового (начального профессионального) обучения учащихся вечерних (сменных) общеобразовательных школ; начальное профессиональное обучение детей-инвалидов, в том числе и на дому; начальное профессиональное обучение выпускников общего базового образования, производительного труда подростков, закончивших базовую школу (интегрированные классы), но не имеющих квалификации; начальное профессиональное обучение выпускников средних общеобразовательных школ, не имеющих квалификации, и не работающих и не продолжающих обучение; начальное профессиональное обучение и организация общественно полезного, производительного труда подростков в возрасте до 16 лет, не имеющих базового образования и не посещающих общеобразовательную школу; широкая профориентационная работа с учащимися базовой и средней школы, в том числе по "концевому" принципу с трудовыми умениями и навыками в различных сферах производства для обеспечения их более раннего профессионального самоопределения; организация внеурочной деятельности учащихся по конструированию и моделированию, народным художественным ремеслам, другим видам деятельности, а также внешкольных мероприятий для учащихся, молодежи и взрослого населения; организация общественно полезного, производительного труда учащихся в свободное от основных учебных занятий время; профпросвещение, профконсультационная, психодиагностическая, развивающая и психокоррекционная работа со школьниками, педагогами и родителями совместно с Центрами профориентации молодежи; подготовка и переподготовка кадров по заказам центров занятости населения, предприятий, учреждений и организаций, физических лиц в соответствии с заключенными договорами; организация переподготовки рабочих кадров для получения второй профессии (с выдачей квалификационного удостоверения) по заявкам предприятий, организаций, граждан и центров занятости; платные услуги населению в рамках организуемого обучения и внеклассной работы с учащимися и другие.

Более подробно об организации работы межшкольных учебно-производственных комбинатов в 2002/2003 учебном году можно будет узнать из инструктивно-методического письма "Об организации работы межшкольных УПК в новых условиях", которое в самое ближайшее время будет доведено до сведения органов и учреждений образования.

Может ли комбинат использовать 4 часа для обучения учащихся 8-го класса и 3 часа для обучения учащихся 9-го класса на углубленном уровне? (Работники УПК Октябрьского района г.Гродно).

Имеет ли право межшкольный УПК использовать неиспользованные часы школьного компонента в пределах района на обучение учащихся данного района на базе МУПК? (Работники УПК Октябрьского района г.Гродно).

Может.

Часы школьного компонента каждое учреждение, обеспечивающее получение учащимися общего среднего образования, должно использовать, как отмечено в учебном плане, в полном объеме.

В случае, если окажутся неиспользованные часы школьного компонента в том или ином учреждении образования, то на какие цели их направить, определяют органы управления образованием на местах.

В учебном плане на 2002/2003 учебный год сказано, что учащиеся могут за счет часов школьного компонента по 5 часов в неделю посещать УПК, но все программы обучения по профессиям в УПК рассчитаны на 6 часов в неделю. Как быть в данном случае? (Работники УПК Октябрьского района г.Гродно).

Обучение в УПК должно осуществляться по тем же программам и в том же объеме, то есть по 6 часов на каждый профиль. Порядок расчета общего количества часов, которые необходимы для организации обучения учащихся на базе комбината и которые передаются из школ, остается прежним. По нашим подсчетам, суммарного количества часов будет вполне достаточно. В случае нехватки нескольких часов, они дополняются решением отдела (управления) образования за счет неиспользованных часов учреждениями образования.

Если в 2001/2002 учебном году межшкольный УПК обучал 10-е классы школ района два дня в неделю, каким образом можно организовать обучение в 2002/2003 учебном году этих групп?

Обучение в межшкольном учебно-производственном комбинате учащиеся проходят, как правило, один день в неделю. Два дня в неделю могут обучаться учащиеся вечерних (сменных) общеобразовательных школ.

Поскольку в следующем учебном году режим работы учреждений образования, учащиеся которых обучаются на базе УПК, сохраняется, то существенных изменений в организации обучения их не должно произойти.

В 10-11 классах общеобразовательной школы компонент составляет 30 и 29 часов, максимальная нагрузка на ученика 34-35 часов. Если учащиеся посещают УПК, то это еще 5 часов в неделю сверх компонента. Таким образом, у учащихся старших классов не остается возможности выбрать курсы по выбору. Какой выход из данной ситуации?

С таким утверждением в отношении курсов по выбору мы не можем согласиться, так как финансируемых из бюджета часов школьного компонента в 10-11 классах достаточно, даже при указанной раскладке, остается еще 11. Более того, часы школьного компонента, выделяемые в учебном плане по классам, можно суммировать и использовать в необходимом количестве на любой параллели классов.

Попечительский совет школы имеет статус юридического лица? Если нет, то не имеет смысла его создавать.

В соответствии с Положением о попечительском совете учреждения образования, утвержденным постановлением Министерства образования от 24 мая 2002 г. № 20 и зарегистрированным в Национальном реестре правовых актов Республики Беларусь 10 июня 2002 г., регистрационный № 8177, попечительский совет, как орган самоуправления учреждения образования, не имеет статуса юридического лица.

Создавать или не создавать попечительский совет, определяет совет (педагогический совет) учреждения образования.

Суб'ектыўныя нататкі

Віртуальныя цімураўцы,

альбо Па кім сумуе Нюрчына каза?

Няпрошаны госць горш за татарына... Ніхто мяне сюды не запрашаў, напэўна, і не чакалі, не спадзяваліся. Прыйшоў сам, з прафесійнай, так сказаць, неабходнасці. Напэўна, я не ўпісваюся ў іх тусоўку, якую сам для сябе назваў "сустрэчаю пад гальштукамі". І гальштукі для мяне чужыя нейкія, чырвона-зялёныя, зусім не такія, якія насілі мы. І, галоўнае, чужая атмасфера гэтага заарганізавана-тэатральнага мерапрыемства. Дарэчы, пра гальштукі. На некаторых піянерках-акселератках, якія на сцэне адчуваюць сябе, як на рэпетыцыі конкурсу прыгажосці, гальштукі выглядаюць увогуле экзатычна, далібог, як на карове падсядзёлак. Штучнасць, ненатуральнасць, залішнюю тэатралізаванаць і зацягнутасць сцэнічнага дзейства відаць і няўзброеным вокам, нават сама глядзельная зала - падлеткі - не вытрымлівае, пачынае шумець, становіцца абыякавай да сцэны, і дарослым час ад часу даводзіцца аўдыторыю прыводзіць у прытомнасць і сцішваць...

У Чашніцкім раённым цэнтры дзіцячай творчасці праходзіць чарговы конкурс навыкаў і майстэрства піянерскіх штабоў "Цімуравец" - своеасаблівая творчая справаздача работы цімураўскіх атрадаў раёна. Так-так, вас не падвялі вушы, размова ідзе пра ўсё тых жа нашчадкаў і паслядоўнікаў легендарнага гайдараўскага героя, толькі ў сучасным варыянце. Чашніцкі раён, як паведаміла мне метадыст аддзела адукацыі па рабоце з дзіцячымі арганізацыямі і аб'яднаннямі Віялета Эдуардаўна Грудская, адзін з нямногіх, дзе бадай ва ўсіх школах захаваліся піянерскія арганізацыі. Прынамсі, з дваццаці дзвюх школ у дваццаці дзейнічаюць піянерскія дружыны. Выключэнне па раёну складаюць толькі Цяпінская школа, дзе працуе дзіцячае аб'яднанне "Цяпінцы", названае так у гонар славутага земляка Васіля Цяпінскага, і малакольскасная Першамайская школа, дзе выхаваўчая работа грунтуецца на калектыўна-творчых справах. Цімураўскі рух, па словах Віялеты Эдуардаўны, - толькі адзін з напрамкаў дзейнасці піянерскіх дружын. Напрамак цікавы і разнастайны, заключаецца ён як у рабоце з малодшымі школьнікамі, так і з пажылымі людзьмі. Таксама праводзяцца вахты памяці, даследчая работа па вывучэнню роднага краю. Кіруюць цімураўцамі на месцах школьныя педагогі-арганізатары. І ўжо чатыры гады, як на Чашніччыне адраджаюцца і заваёўваюць былыя пазіцыі піянерскія і цімураўскія атрады. Праўда, Віялета Эдуардаўна лічыць, што цімураўскі рух сёння не трэба разумець літаральна, толькі як спосаб дапамагаць адзінокім і састарэлым людзям, а гэта таксама і шэфства над помнікамі, і нацыянальна-адраджэнская тэматыка, тым болей, што піянерская арганізацыя не мае зараз былога статуса, яна дэпалітызаваная, гэта якраз свабоднае аб'яднанне.

Згодны. Не варта вяртаць у школу палітыку, бо мы ўжо гэта праходзілі. Можна і без палітыкі зрабіць падлеткавае жыццё цікавым, змястоўным, а галоўнае, нязмушаным, без кампанейшчыны. І не мне гэта тлумачыць Віялеце Эдуардаўне, якую ведаю ўжо некалькі гадоў, як чалавека, што не толькі разумее падлеткаў, але і ўмее з імі працаваць таленавіта. Яна вырасціла ў Чашніках цудоўны падлеткавы клуб вясёлых і знаходлівых. Помніцца, мы, лепяльчане, вазілі ў госці да чашніцкіх "кавээншчыкаў" дзіцячую тэатральную студыю. То была сустрэча сапраўдных сяброў.

Аднак жа, як той казаў, "Платон мне друг, но истина дороже". Сёння, пасля цімураўскага злёту, я мушу сказаць Віялеце Эдуардаўне: "Гэта не ваш "кавээн". Скажу са спадзяваннем, што зразумее маю іронію і не пакрыўдзіцца. Вядома ж, не пад сілу гэта аднаму чалавеку, хай сабе і таленавітаму, вопытнаму, стварыць не віртуальную, а сапраўдную цімураўскую каманду, куды б падлеткі ішлі не па загаду школьнага арганізатара, не па прыхамаці таго ці іншага чыноўніка ад адукацыі, што паддаўся спакусе кампанейшчыны, а выключна добраахвотна, ішлі як бы гуляць у Цімура.

Зноў гуляць у Цімура? А чаму б і не? Ці тая гульня камусьці зашкодзіла? І дзе тут, скажыце, якая палітыка? Хіба на рагах у Нюрчынай казы, якой вядомыя гайдараўскія героі прычапілі фанерны плакат з надпісам:

Я коза-коза,
Всех людей гроза,
Кто Нюрку будет бить,
Тому худо будет жить.

Так вясёлая цімураўская каманда, гуляючы, бараніла дачку франтавіка. І, зноў жа, гуляючы, дзеці малявалі зоркі на хатах чырвонаармейцаў і бралі гэтыя хаты пад свой кантроль і апякунства. То было ў мінулым стагоддзі. Сёння чырвоныя зоркі на хатах франтавікоў ужо намаляваны, вядома ж, па ініцыятыве дарослых. І па іх жа ініцыятыве дзецям загадана гуляць у нейкіх там дабрадзеяў. Адчуваеце розніцу? Не дзіўна, што падлеткі, якім уласціва паводзіць сябе якраз наадварот, гуляюць на вуліцы ў што заўгодна, толькі не ў "каманду Цімура" і малююць на платах ды на хатах што заўгодна, толькі не чырвоныя зоркі. Забюракраціўшы справу Цімура так таленавіта, як толькі яны гэта ўмеюць рабіць, дарослыя аказалі гэтай справе мядзведжую паслугу. А ў выніку, перамаглі "квакінцы". Чаму? Ды таму, што гуляць у "квакінцаў" ніхто не прымушае.

На гарадскіх могілках у Чашніках на магіле чырвонаармейцаў намаганнямі мясцовай ветэранскай арганізацыі была ўстаноўлена пліта з нержавейкі. Знікла, не праляжаўшы і трох дзён. Зусім нядаўна з мемарыяльнага комплексу спаленых вёсак раёна, у вёсцы Вішанькі, зніклі дзве чыгуначныя пліты з імёнамі загінулых. Мішку Квакіну такое і не снілася!

Дарэчы, у раённай арганізацыі ветэранаў вайны пра існаванне сучасных "цімураўцаў" нічога не ведаюць, а пра іхні злёт упершыню пачулі ад мяне.

- Якія цімураўцы? - шчыра здзівіўся Іосіф Мікітавіч Тарушка, старшыня Савета ветэранаў, - вы нешта блытаеце. У свой час, пры Савецкай уладзе, гэта была нармальная з'ява. Помню, мы, піянеры, у вёсцы Гілі хадзілі дровы секчы, сцежкі ад снегу расчышчаць, весела гэта рабілі, з душою. Зараз жа дзеці з душою толькі глядзяць тэлевізар, кураць і лаюцца мацернымі словамі. Хаця цімураўскі рух вельмі нават патрэбны. Многія з нашых ветэранаў ужо самі не могуць ні схадзіць у краму, ні ўскапаць грады, ні дроў насекчы. Іншым дапамагаюць уласныя дзеці, але ж дзеці, як правіла, зараз не жывуць з бацькамі. А ўвага, клопат пажылым людзям патрэбныя штодня. Тая ж самая паштоўка да свята, проста званок па тэлефоне вунь як іх радуюць.

Як радуюцца ветэраны тэлефоннаму званку, пераканаўся асабіста. Патэлефанаваўшы Зінаідзе Фёдараўне Дзятлоўскай, Марыі Навумаўне Царонак, Ніне Васільеўне Гедзінай, Сцяпану Якаўлевічу Семяніду, Вользе Мікалаеўне Мурасінай, Ганне Васільеўне Мішулковай, Дзмітрыю Усцінавічу і Таццяне Васільеўне Жураўкіным, чуў у трубцы словы шчырай удзячнасці - за... увагу. Дарэчы, ні ў каго з іх, апрача Марыі Навумаўны, цімураўцы ні разу не былі. Зрэшты, ветэраны - народ горды і непатрабавальны, прывыклі на свае сілы спадзявацца. Ад чыёйсьці дапамогі, бадай, усе адмаўляліся, спасылаючыся то на дзяцей, то на свае яшчэ ногі, то на... бутэльку.

- Бутэлька, - жартавалі скрушна, - вось лепшы цімуравец.

- Не слухайце вы іх, - запярэчыў старшыня. - Дапамога сёння патрэбная практычна ўсім ветэранам. А іх толькі ў Чашніках восемдзесят шэсць, а па раёну - чатырыста дзевяноста. А колькі ж у нас, хоць і не ветэранаў, а проста пажылых людзей, якім так неабходны дапамога і міласэрнасць. Кажаце, быў злёт цімураўцаў. То чаму ж нас туды не запрасілі?

Сапраўды - чаму? Вось якраз і атрымалася б сапраўдная творчая справаздача. Рэальная, а не тэатралізаваныя бабулі і дзядулі падзякавалі б са сцэны сваім памочнікам-піянерам, вось тут якраз дарэчы аказаліся б і тыя салодкія прызы, якія раздавалі са сцэны па выніках конкурсу - пераможцам. Чаму б не запрасіць на свята і прадстаўнікоў іншых зацікаўленых структураў, напрыклад, сельвыканкамы ды гарсаветы. Вось і была б нагода скарэкціраваць планы, намеціць графік. Была б і папулярызацыя руху, і мо хто нават капейку падкінуў бы, хаця б на прызы, не давялося б "вышукваць сродкі" аддзелу адукацыі. Аўчынка вартая вырабу - усе гэта разумеюць, ад цімураўцаў не адмахнуліся б.

Не ж, заміж гэтага ўсяго цягам трох гадзінаў "віртуальныя" бабулькі, хапаючыся за бок, абагаўлялі сваіх любімчыкаў-піянераў. Тыя, перапоўненыя шчасцем, адказвалі ім завучана-правільнымі (а часта і недавучанымі, з паперкі) словамі пра Цімура, паняцце пра якога мелі чыста сцэнічнае. Не, яшчэ прыгожыя піянеркі спявалі, выбачайце, не зусім зразумелыя частушкі, кшталту гэтай: "Первым делом быть Тимуром, ну, а мальчики потом". Прызнацца, было іх па-чалавечы шкада. Праўда, часам "артыстаў" прарывала на шчырасць:

Как-то по району
объявили конкурс:
Нужно было нам
Тимура показать.
В школе все приказы
выполняют сразу,
Так пришлось нам
штаб тимуровцев создать.

Што называецца, без каментарыяў... Вуснамі дзіцяці прамаўляе ісціна. Калі я пацікавіўся ў дзяцей, хто ж такі Цімур, большасць з іх паціскала плячыма. Хлопчыкі з Чарэйскай школы выказалі здагадку, што гэта нейкі піянерскі важаты, які займаўся міласэрнасцю, падлетак з Іванскай школы быў больш катэгарычным, ён нават расказаў, як Цімур дапамагаў сем'ям чырвонаармейцаў, але прызнаўся, што твора Гайдара не чытаў, паабяцаў прачытаць абавязкова. Цімураўцы з Антапольскай школы доўга не маглі згадаць ні прозвішчаў, ні імёнаў тых, каму яны дапамагаюць.

То мо і праўда, дапамога - не самая галоўная зараз цімураўская справа, а куды важней фальклорны ды нацыянальна-адраджэнскі кірунак іх дзейнасці? Ды і то роднай мовай са сцэны цімураўскага злёту нават і не пахла, калі не браць у разлік візітоўку Вяцерскай школы, выступленне якой прагучала яўным дысанансам у рускамоўным вакууме. Сапраўды, не лічыць жа нацыянальным фальклорам тую "беларускую гамонку", якую выступоўцы (ці не на здзек?) уклалі ў вусны "тэатральных бабулек". Знарок ці мо хацелі як лепей?..

- Разумееце, - патлумачыць мне пасля адна дарослая асоба, якая па зразумелых прычынах пажадала застацца неназванаю, - спрабавалі мы выступаць на роднай мове, ды ў рэшце рэшт аказаліся асмяянымі. А дзеці на гэта вельмі рэагуюць, адчуваюць сябе непаўнацэннымі. Давялося адмовіцца ад задумы. Няхай будзем як усе.

Ну, што ж, няхай сабе будзем "як усе" - віртуальнымі беларусамі. Так зацішней... Тэатр абсурду, як на сцэне, так і ў жыцці...

Дзіва што пунктуальнаму журы было не так лёгка выявіць пераможцаў згаданага цімураўскага шоу. Прызнацца, чалавеку з вуліцы было б не зусім зразумела, па якіх крытэрыях яго выяўляць? Ці то па ўзроўню сцэнічнага майстэрства? Аднак менш за ўсё хацелася б з'еднічаць, разумеючы, што школе, на якую і так зараз усіх сабак вешаюць, проста не пад сілу ў адзіночку адрадзіць сапраўдны цімураўскі рух.

Ці магчымы ён зараз увогуле, у новых, так сказаць, эканамічных рэаліях? Ці мэтазгодна яго адраджаць? Калі так, то як гэта рабіць?

Гутарым з дырэктарам сярэдняй школы №2 Чашнікі Аляксандрам Георгіевічам Паўлоўскім.

- Гэта, вядома, мая прыватная думка, - асцярожна падыходзіць да тэмы Аляксандр Георгіевіч, - але дзеці ўсё ж павінны адказваць за сваіх бацькоў. Як я магу пакінуць сваю маці, не забяспечыць яе дровамі, вады не прынесці.

- Але ж не ўсе жывуць побач...

- Так, гэта не выключае неабходнасці дапамогі састарэлым з боку школьнікаў. Справа карысная, патрэбная, выхоўвае пачуццё міласэрнасці. Школа павінна і будзе ёю займацца. Тым болей, што праз клопат аб чужых людзях выхаваем у дзяцей і пачуццё абавязку перад сваімі бацькамі.

- Лёгка сказаць, выхаваем. Як? Напэўна, іншы час і іншыя дзеці. Больш практычныя. Ва ўсялякім разе, добраахвотна гуляюць у Цімура... Нешта не верыцца...

- І дарэмна. Не магу згадзіцца, што гэта "страчанае пакаленне". Яны - гэты мы. Вось вам, калі ласка, прадукт нашага выхавання.

- Вы хочаце сказаць, што быць альбо не быць цімураўцам у новым стагоддзі - залежыць ад дарослых?

- Безумоўна. І школа, пакуль яна яшчэ з'яўляецца аазісам высокай маральнасці і культуры, павінна гэтаму ўсямерна паспрыяць. Ствараць цімураўскія атрады, толькі не паспешна, не па загаду, не ставячы гэта дзецям у абавязак. Разумееце, яны, нашы дзеці, не такія злыя і не такія безнадзейныя, як гэта камусьці здаецца. Многія з іх суперажываюць і сваім, і чужым састарэлым людзям, але баяцца ў гэтым прызнацца - сябрам, знаёмым. Хочуць выглядаць, як усе. Не хочуць быць "белымі варонамі". Самі ведаеце, "белыя вароны" зараз якраз тыя, хто не п'е, не курыць і г.д. Верх бярэ закон натоўпу, вуліцы, што граху таіць, і сродкі масавай інфармацыі гэтаму дапамагаюць.

- Вы думаеце, дарослыя раптам з энтузіязмам кінуцца займацца выхаваннем міласэрнасці?

- Кінуцца. Калі ў іх адпадуць клопаты эканамічнага плана. І пачаць выхоўваць цімураўцаў трэба з пяці-шасцігадовага ўзросту.

- А як да гэтага паставяцца бацькі? Увогуле, праграмы перагружаныя, дзеці занятыя, а тут яшчэ ходзяць камусці дровы рэзаць...

- Пытанне ёсць. Часам бацькі аказваюць сур'ёзнае процістаянне. І ўвогуле, мы ў школе пачалі ўжо ўсур'ёз займацца выхаваўчым лікбезам сярод бацькоў.

- О, гэта вам не дзеці! Сярод бацькоў трапляюцца куды больш моцныя арэшкі. Цяжкавыхоўныя.

- Чамусьці бацькі сталі занадта старанна апекавацца дзецьмі, ледзьве не да сівога воласу, не разумеючы, што выхоўваюць утрыманцаў. Мо таму, што бачаць: дзецям без іх дапамогі вельмі складана выжыць у сённяшніх рэаліях, але ж ва ўсім павінна быць нейкая мяжа.

- Жыццё - сапраўды, не маліна, і дзеці навучыліся лічыць грошы. У гэтай сувязі ці не лічыце вы, што будучыня цімураўскага руху - у яго частковай камерцыялізацыі? Вось і адна з вашых калегаў мне неяк расказала: калі бабуля знайшла грошы, дзеці тут жа пайшлі і вычысцілі ёй студню. Вось вам і цімураўцы...

- Хіба цімураўцы? Тут ужо нешта іншае. Баюся, камерцыйны разлік у гэтай справе сітуацыі не выратуе, вядома, я не маю на ўвазе цукерку там ці шакаладку. А іншым разам дзіцяці бывае добрае слова даражэй за грошы. Куды больш важныя тут паводзіны саміх дарослых. Нашыя дзеці - вельмі тонкія псіхолагі, і калі яны бачаць, што дарослыя фальшывяць, што запахла фармалізмам, тады трымайся!

- Чаго болей, на ваш погляд, у цяперашнім цімураўскім руху: фармалізму, альбо энтузіязму?

- На жаль, болей кампанейшчыны. Хоць гэта ў свой час былі добрыя арганізацыі. Успамінаю сваю піянерважатую, вогнішчы ля аэрадрома... Зараз жа на адным-двух прыкладах спрабуюць адрадзіць усё гэта. Не атрымаецца! Патрабуецца праграма. Праграма ў маштабах дзяржавы.

На гэтай, як кажуць, аптымістычнай ноце можна было б і закончыць свае нататкі, калі не даць слова сваім падлеткам.

Адзін добра знаёмы мне хлапчук, даведаўшыся, пра што буду пісаць, кінуўся ва ўспаміны:

- Во, і ў нас было такое. Адправілі мяне ў нейкі дом, што з зорачкай.

- Схадзіў?

- Я хіба падобны да "лоха"? І не пайшоў нават.

- А за грошы пайшоў бы?

- Хіба баксаў за пяцьдзесят.

- А калі б твайму дзеду спатрэбілася дапамога?

- Свайму, так і быць, дапамог бы дарма...

Хлапчукі на вуліцы прызналіся мне, што нават чыталі кніжку пра Цімура.

- Ну, і як? - запытаўся я.

- Ат, фігня нейкая нездаровая.

Вось вам і новыя рэаліі...

А помніце - гукі барабана, бліскучы піянерскі горн. І - 19 мая 1922 года - дзень нараджэння Усесаюзнай піянерскай арганізацыі імя У.І.Леніна... Лёгка палічыць: сёлета нашай піянерыі споўнілася восемдзесят.

- Піянеры-пенсіянеры, - механічна мовіла мая знаёмая дарослая асоба, гледзячы, як дзеці на сцэне адмыслова "косяць" пад бабулек. Як у ваду глядзела...

То з круглым цябе юбілеем і з векам шаноўным, паважаная піянерыя-пенсіянерыя!

Уладзімір МІХНО.

Чашніцкі раён.

Наш выпускнік - дзіця разумнае і свавольнае

Расійская адукацыйная праграма "Школа 2100" працуе на Беларусі параўнальна нядаўна: калі адлічваць з моманту падпісання пагаднення аб супрацоўніцтве - дык толькі два гады. У кожным нашым рэгіёне па 3-5 школ і дашкольных установ спрабуюць укараніць гэтую праграму. Сёлета закончылася апрабацыя падручнікаў праграмы " Школа 2100" у нашых падрыхтоўчых класах. Вынікі парадавалі. Увогуле многіх настаўнікаў праграма прываблівае тым, што мае бесперапынны характар, пачынаецца з дзіцячага садка і захоўвае пераемнасць на працягу ўсіх гадоў навучання дзіцяці ў школе. Яна прапаноўвае прыгожыя і цікавыя падручнікі і працоўныя сшыткі для вучняў, а настаўнікам - добрыя метадычныя дапаможнікі. Таму прыхільнікаў яе становіцца год ад году ўсе больш. Немалаважную ролю ў гэтым яшчэ адыгрывае той факт, што азнаямляльныя і падрыхтоўчыя курсы па праграме для настаўнікаў - бясплатныя. Арганізатарамі іх з нашага боку выступаюць Міністэрства адукацыі, Акадэмія паслядыпломнай адукацыі, а таксама метадычны цэнтр "Школа 2100 - Беларусь" (кіраўнік Алена Васільеўна Паўлава), які з'яўляецца распаўсюджвальнікам вучэбнай і метадычнай літаратуры па праграме. Дарэчы, дзякуючы ініцыятыўнасці і прадпрымальніцтву гэтай жанчыны, у мінулым настаўніцы, аб праграме "Школа 2100" даведаліся нашыя педагогі.

*На апошніх падрыхтоўчых курсах, што нядаўна праходзілі ў Акадэміі паслядыпломнай адукацыі, прымаў удзел **Аляксандр Аляксандравіч ВАХРУШАЎ,** дацэнт, кандыдат біялагічных навук, які каардынуе праграму на Беларусі. Сёння ён адказвае на пытанні нашага карэспандэнта.*

- У назве вашай адукацыйнай праграмы " Школа 2100" ёсць лічба. Што яна азначае?

- Справа ў тым, што раней мы называліся адукацыйная асацыяцыя " Школ 2000", і калі надышоў гэты год, мы зразумелі, што тыя задачы, якія ставілі перад сабою - выканалі. Аднак і далей рухацца трэба, таму мы стварылі адукацыйную праграму і назвалі яе " Школа 2100", тым самым пазначыўшы новы рубеж. Лічба 2100 азначае, што мы ні ў якім разе не прэтэндуем на тое, каб самім закончыць гэтую праграму, нам абавязкова спатрэбіцца дапамога нашых нашчадкаў.

- Што асаблівага ў праграме, чым яна прыцягвае настаўнікаў, у тым ліку і беларускіх?

- Пачатак 90-х гадоў у Расіі - гэта час захаплення ідэяй варыятыўнасці адукацыі. У выніку чаго стварыўся рынак падручнікаў, дзе кожны настаўнік па сваім прадмеце мог выбіраць для сябе вучэбную кнігу. Але ж нашым настаўнікам без падрыхтоўкі гэта рабіць было вельмі складана. Асабліва настаўнікам-пачаткоўцам, бо ў іх прадметаў некалькі, і трэба было спыніцца на такіх падручніках, якія б не супярэчылі адзін аднаму. Самае ж галоўнае, што многія падручнікі не дапасоўваліся паміж сабой. Тады мы выступілі з прапановай аб тым, што павінны існаваць не выбар асобных падручнікаў, а выбар камплектаў падручнікаў. Так з'явіўся камплект " Школа 2100", які грунтаваўся на прынцыпе ўзгаднення вучэбнай літаратуры паміж сабой. Усе падручнікі павінны ствараціцца ў адзіным кірунку, паміж імі захоўваецца пераемнасць. Агульная методыка для ўсіх сфармулявана акадэмікам А.А. Лявонцьевым.

З таго часу мы сталі рэкламаваць ідэю камплектнасці, і, на шчасце, наша Міністэрства адукацыі нас паслухала - і ўжо другі год, як у пачатковай школе рэкамендуецца выкарыстоўваць толькі камплекты падручнікаў, у тым ліку і наш. На сёння працуюць пяць нашых камплектаў, а наступная наша звышзадача - перайсці ад камплектаў падручнікаў да мадэлі школы. Гэта значыць, што мы рыхтуем не толькі падручнікі, але і методыку выхаваўчай работы з дзецьмі і з бацькамі. Уся школа павінна адлюстроўваць наш дух, нашу ідэалогію.

І калі калегі з Беларусі сталі шукаць варыянты для супрацоўніцтва з Расіяй, яны выбралі нас, нашу сістэму. Яна прыкладна мае наступныя асаблівасці. Па-першае, яна накіравана на масавую школу, а па-другое, яна - развіццёвая. Асноўная ідэя ў нас была - вырашыць праблему бесперапыннасці, якая і захоўваецца ў праграме "Школа 2100".

У нас распрацаваны механізм, як пераўтвараць нашу сістэму пад асаблівасці той краіны, якая ёй зацікавіцца. Зараз у вас ствараецца аналагічная праграма пад назвай "Школа 2100 - Беларусь", куды будуць уваходзіць таксама падручнікі беларускія, створаныя беларускімі аўтарамі, пры ўзгадненні з намі. За чатыры гады сумеснай працы з беларусамі мы плануем стварыць праграму "Школа 2100 - Беларусь", другі крок - калі мы пачнем друкаваць падручнікі ў мясцовых выдавецтвах і падрыхтуем настаўнікаў-метадыстаў па праграме. Пасля мы будзем спакойна жыць у сябе, а сістэма на Беларусі будзе развівацца сама па сабе.

- Вы не ўпершыню выступаеце перад нашымі настаўнікамі. Якія вашы прадказанні - праграма " Школа 2100" атрымае распаўсюджанне на Беларусі?

- Сёння каля 90 школ і 50 дзіцячых садкоў працуюць па нашай праграме. Вопыт паказвае, што прыхільнікаў становіцца кожны раз усё больш. Зараз мы прыехалі на курсы, і самая вялікая зала АПА не змясціла ўсіх слухачоў. Ёсць свой інтарэс у Расіі да Беларусі, і наадварот. Гэта цудоўна, бо адукацыя адыгрывае вялікую ролю ў вызначэнні будучыні нашых краін.

Мы ўжо тры гады супрацоўнічаем з вамі, але эксперыментальныя пляцоўкі ў школах зацверджаны міністэрствам толькі другі год. Вызначальна, што калі сталі адбірацца школы для апрабацыі нашай праграмы, дык высветлілася, што некаторыя настаўнікі ўжо працавалі па нашых падручніках, праўда, не афішыравалі гэта.

- А ці шмат часу патрабуецца для таго, каб навучыць настаўніка працаваць па вашай праграме ?

- На самай справе і так, і не. Напрыклад, сістэма Давыдава патрабуе дакладнай і сур'ёзнай падрыхтоўкі, бо, не давучыўшыся, настаўнік можа прынесці адваротны вынік, таму што там выкарыстоўваюцца свае, арыгінальныя методыкі. Мы ж узялі методыкі, якія ўжо зарэкамендавалі сябе, сабралі перадавы педагагічны вопыт. У прыватнасці, адзін з нашых упадабаных і галоўных метадаў выкладання - праблемны, які ведаюць многія настаўнікі. У гэтым сэнсе навучыць лягчэй, дастаткова нагадаць ужо знаёмае і паказаць, як яно звязваецца адно з адным. Але ж зразумела, што пэўная падрыхтоўка патрэбна.

Мы вучым, як правіла, начыста. Прыкладам, усе дзеці пачынаюць пісаць у косую лінейку, затым пераходзяць на сшыткі, дзе няма лінеек. Вучацца пісаць з падмогай, якую ў іх пасля адымаюць. Трэба адразу вучыць без косых лінеек. Таксама як і тэксты па літаратуры нашыя вучні чытаюць адразу аўтарскія, падабраныя, канешне, пад іх узрост. У нас такі прынцып - цяжка ў вучэнні, затое лёгка ў баі. Мы працуем па прынцыпу "мінімакса": вучняў не прымушаюць ведаць адно абавязкова, а другое па жаданню, ім даецца права самім выбіраць. А настаўнік ужо ведае спосаб зрабіць так, каб яго дзеці ведалі патрэбны мінімум-стандарт.

- У вас такія прыемныя назвы ў падручнікаў для пачатковай школы - "Мае чароўныя пальчыкі", " У адным шчаслівым дзяцінстве", "Кропелькі сонейка", такія кніжкі і даросламу захочацца пагартаць. Ёсць зусім незвычайны для нас дапаможнік - летні сшытак для будучага другакласніка. Гэта хатняе заданне на канікулы?

- Так. Справа ў тым, што псіхолагі падлічылі: 40-60 працэнтаў дзяцей за лета забываюць усё, чаму іх навучылі за год. Таму ўзнікла ідэя стварыць сшытак адразу па ўсіх прадметах , дзе б у казачным сюжэце аб'ядноўваліся тэмы па розных прадметах. Дзіця зацікаўліваецца казкай, знаёміцца з ёю, а там, каб дапамагчы яе героям, трэба выконваць пэўныя заданні. А ў канцы сшытка дзіця размалёўвае каляровымі алоўкамі тыя заданні, якія яно выконвала з асаблівым задавальненнем, гэта яго эмацыйная ацэнка.

Назвы ў нашых падручнікаў не проста так сабе, падручнікі ж павінны стаць любімай вучэбнай кніжкай малога. Кожная назва адлюстроўвае тое, чаго мы дамагаемся. Так, на чытанні фарміруецца правільны тып чытальніцкай дзейнасці. Патлумачу, што гэта такое. Наш урок чытання пачынаецца з таго, што вучні чытаюць загаловак апавядання, які павінны гаварыць сам за сябе, глядзяць на малюнак побач, а затым настаўнік пытае: "Дзеці, як вы мяркуеце, аб чым гэтае апавяданне?" Разам абмяркоўваюць - што можа хавацца за такой назвай, выказваюць свае здагадкі, а пасля самі сабе, не ўголас, чытаюць тэкст. Вось вам і матывацыя, калі дзіця гарыць жаданнем даведацца і пацвердзіць сваю здагадку. Мы вучым дзяцей чытаць моўчкі. Некаторыя настаўнікі выхваляюцца, што іх выхаванцы чытаюць з хуткасцю 120 слоў за хвіліну. А на НТБ , напрыклад, дыктара, які чытае больш, чым 90 слоў у хвіліну, звальняюць з працы. Пасля маўклівага чытання ідуць прапрацоўка і аналіз тэксту, калі настаўнік задае пытанні, адказы на якія дзеці шукаюць у змесце апавядання. І ўжо напрыканцы, ведаючы, што гэта за апавяданне вучні чытаюць яго ўголас. Назвы нашых падручнікаў якраз і зыходзяць з прынцыпу правільнай чытальніцкай дзейнасці.

Як аўтар падручніка "Ахопліваючы свет", магу расказаць пра гэты падручнік. У яго (для падрыхтоўчага і першага класаў) закладзены энцыклапедыі, каб вучань на многія пытанні мог знайсці адказы на старонках сваёй вучэбнай кніжкі. Падручнік таксама вучыць карыстацца картай, дзесьці на працягу трох гадоў мы знаёмімся з картай, і гэта складаная навука. У падручніку шмат казачных сюжэтаў. Увогуле, кожная наша вучэбная кніжка мае сваіх герояў, якія выступаюць пасрэднікамі паміж аўтарамі і дзецьмі. Героі падручніка "Ахопліваючы свет" - мае родныя дзеці, і калі я прыходжу ў школу, вучні ў мяне пытаюцца, ці сапраўды гэта мае дзеці, і просяць паказаць фотаздымак.

Для нас вялікую ролю адыгрывае матывацыя ў дзіцяці да вучобы, таму мы імкнемся рабіць усё, каб нашыя падручнікі былі цікавымі. І яны, напэўна, і ёсць такія, бо даводзілася чуць ад настаўнікаў пытанні, накшталт: " Што рабіць, калі пачынаеш вывучаць новую частку падручніка, а атрымліваецца, што дзеці там усе заданні ўжо выканалі?" І правільна. З нашым падручнікам дзеці займаюцца з ахвотай.

А яшчэ ў нас ёсць два прадметы, незвычайныя для пачатковай школы. Рыторыка, якую мы вельмі любім і разумеем пад ёй, не столькі ўменне прыгожа гаварыць, колькі майстэрства ладзіць стасункі. У восьмым класе, напрыклад, вучні вучацца прамаўляць тосты, а ў другім - далікатна адмаўляць. Гэты ўрок вельмі часта робяць адкрытым, паколькі большасць дарослых не ўмее як след адмаўляць прасячаму.

Другі прадмет - інфарматыка. У малых яна - бескамп'ютэрная. Мы прыхільнікі таго, што камп'ютэр трэба ўводзіць недзе з 4 класа. Інфарматыка ў пачатковай школе вучыць - як правільна размаўляць з машынай, пакуль толькі вусна, правільна прапрацоўваць атрыманую інфармацыю. Інфарматыка вырошчвае аналітыкаў.

- Гэта ж нецікава, напэўна, без камп'ютэра?

- Яшчэ як цікава, калі належным чынам арганізаваць работу! Напрыклад, калі дзеці адкрываюць нейкае правіла па рускай мове, яны адразу прапаноўваюць, як яго можна паказаць у выглядзе алгарытму. Інфарматыка вучыць працаваць з інфармацыяй на любым з прадметаў. Настаўнікі адзначаюць, што менавіта інфарматыка дапамагае з рускай мовай. Калі ж вы лічыце, што патрэбны камп'ютэр, дык ён ёсць. Мы не забараняем.

- Для дзяцей вы пастараліся і зрабілі такія цудоўныя падручнікі ды працоўныя сшыткі, а як для настаўнікаў?

- Настаўніка мы таксама імкнуліся забяспечыць усім неабходным, каб ён не марнаваў час на пошук патрэбнай літаратуры. Да кожнага прадмета складзены метадычныя дапаможнікі, дзе распісаны дакладна кожны ўрок. Такія, як - вусныя практыкаванні да ўрокаў матэматыкі, словы з неправяраемымі напісаннямі і г. д.

- Праграма "Школа 2100" прапаноўвае нешта новае па кантролю за якасцю ведаў?

- Ідэя першая - гэта ўвядзенне электроннага пашпарта. У нас, у Расіі, зараз модны адзіны дзяржаўны экзамен, дзе незалежная камісія правярае выніковую работу вучня пасля заканчэння школы. Уявіце сабе, што чалавек усё жыццё займаўся добра, а тут нешта здарылася, і - дрэнная адзнака на адзіным дзяржаўным экзамене. Каб падстрахавацца, мы прыдумалі паняцце электроннага пашпарта. Напрыканцы вучэбнага года дзеці выконваюць праверачную работу, якая павінна ацэньвацца па розных параметрах адносна ўзроўню Расіі, у вас - Беларусі. Для пачатковай школы па асноўных прадметах такая сістэма праверачных работ ужо зроблена, ідзе распрацоўка па асноўнай школе. Гэта дазваляе мець дакументальнае пацверджанне перад адзіным экзаменам на выпадак, калі чалавек спатыкнецца падчас экзамену. Магчымасці ўсе ёсць, каб рабіць такі электронны пашпарт для кожнага вучня.

Другая ідэя заключаецца ў тым, каб падзяліць працэс атрымання новых ведаў і кантролю. Справа ў тым, што нашай методыкай прадугледжана, каб вучні самі адкрывалі новыя веды ці суадкрывалі іх разам з настаўнікам. Дык вось, у гэты момант нельга весці кантроль за якасцю ведаў.

- У сваіх адказах вы ўвесь час выкарыстоўваеце займеннік "мы". Гэта значыць, што над праграмай працуе вялікая каманда?

- Нас зараз недзе 104, а заснавальнікаў было толькі чалавек 10. Усе канцэпцыі і ідэі па праграме " Школа 2100" належаць акадэміку А.А. Лявонцьеву. Ён вучоны з сусветным імем, абараніў дзве доктарскія, стварыў такую навуку як псіхалінгвістыка. Аляксей Аляксеевіч - вельмі рознабаковы чалавек. Цікава, што калі мы атрымалі партрэт выпускніка нашай школы, то ён атрымаўся падобным да Лявонцьева. Гэта спалучэнне разумнага і свавольнага (які ведае маральныя межы) дзіцяці.

Мы вынайшлі паняцце адзінага калектыву. Вось, напрыклад, прадмет " Ахопліваючы свет" , які я прадстаўляю, уваходзіць у прыродазнаўча-навуковы накірунак. Калі ў пачатковай школе я - галоўны спецыяліст, дык у дашкольнікаў і асноўнай школе - іншыя мае калегі, але я прысутнічаю ва ўсіх аўтарскіх калектывах па гэтаму прадмету для розных класаў. Мой абавязак - сачыць за тым, каб захоўвалася пераемнасць на працягу ўсіх гадоў вывучэння прадмета. У нас кожны заняты сваёй справай, але працуем мы ў адзінстве.

- Дзякуй за размову. І да новых сустрэч.

Святлана КІРСАНАВА.

Таццяна Анатольеўна Чорная выкладае англійскую і французскую мовы ў Віцебскай сярэдняй школе №10. Яе любяць вучні і паважаюць калегі. Сапраўдны прафесіянал, педагог па прызванню, яна здолела захапіць сваёй прафесіяй многіх вучняў - яны таксама захацелі сталі настаўнікамі.

НА ЗДЫМКУ: Таццяна Анатольеўна Чорная са сваімі выхаванцамі.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БЕЛТА.

Настаўнікі выбіраюць іншую матэматыку

Звыш трох тысяч вучняў пачатковых класаў больш чым у 30 гарадскіх і 40 сельскіх школ нашай краіны сёння асвойваюць матэматыку не па класічнай методыцы, заснаванай на кольказнай канцэпцыі ліку і арыфметычных дзеянняў. Тыя, хто займаецца па эксперыментальнай мадэлі Ходавай, праходзяць за чатыры гады так званы курс арыфметыкі лікаў-аператараў, у аснове якога - працоўныя працэсы пераўтварэння матэрыяльных аб'ектаў.

Новы падыход (хаця распаўсюджвацца ён пачаў з 1989 года) можа падацца складаным толькі з першага погляду, калі зазірнуць, напрыклад, у спецыяльныя вучэбныя і метадычныя дапаможнікі, дзе інфармацыя выкладаецца на асаблівай матэматычнай мове з нетрадыцыйнымі заданнямі і малюнкамі, з тэкстамі казак.

Тым не менш курс набывае ўсё больш прыхільнікаў. Часцей за ўсё настаўнікі даведваюцца аб яго існаванні падчас семінараў, адкрытых урокаў, праз асабістыя знаёмствы.

Чым жа матэматыка Ходавай захапляе педагогаў і, самае галоўнае, дзяцей? Знаёмства з аўтарам мадэлі, загадчыцай сектара матэматычнай адукацыі Нацыянальнага інстытута адукацыі (НІА) Адай Адамаўнай Ходавай, дапамагло адказаць на гэтае пытанне. Яе падрабязны расказ пераканаў у своечасовасці паяўлення аператарнага падыходу.

Адсутнасць паўнацэннай гульневай дзейнасці ў дашкалят (а ў малодшых школьнікаў - недахоп матывацыі да вучобы) - пакуль яшчэ даволі распаўсюджаная з'ява. На жаль, нічым іншым у больш дарослым узросце выправіць падобную непрадуманасць нельга. Можна толькі ў пэўнай ступені кампенсаваць яе. За гэта ў свой час і ўзялася мая сённяшняя суразмоўца.

Цэнтральным вобразам у падрыхтоўчым класе, па задумцы Ады Адамаўны, стала машына-аператар (адлюстроўваецца ў выглядзе прамавугольніка), якая ва ўяўленні дзяцей здольная змяняць прадметы. Калі ў верхняй частцы прамавугольніка знаходзіцца, напрыклад, чырвоны кружок ("кнопка") — знак машыны, дык такая машына перафарбоўвае прадмет у чырвоны колер. Машына з іншым знакам можа зменшыць або павялічыць першапачатковы памер прадмета і г.д.

Натуральныя аператары - машыны са знакамі 1,2,3... - у адным выпадку выдаюць прадмет (ці прадметы) адзін раз, у другім - двойчы, у трэцім - тройчы і г.д. Аналагічна засвойваюцца астатнія лікі да 10. Такі падыход дапамагае засвоіць лічэнне групамі пры ўвядзенні лікаў 20, 30, ... , 100 (2 разы па 10 прадметаў; 3 разы па 10 і г.д.). Прычым дзеці рана пачынаюць здагадвацца аб аперацыі множання. Асаблівую цікавасць выклікае аператар паглынання 0, бо ён нічога не выдае.

Здаецца, навошта так ускладняць вывучэнне самага элементарнага ў матэматыцы? Традыцыйная методыка, канешне, больш звыклая, цалкам склалася, але гэта не значыць, што і яна не патрабуе ўдасканалення, як і ўсё ў нашым жыцці. Пры захаванні стандартаў у навыках вылічэнняў сёння ў пачатковай школе неабходна, ды і магчыма, даваць дзецям больш. Як адзначыла Ада Адамаўна, малодшых школьнікаў звычайна цікавяць не столькі адказы на прапанаваныя заданні, колькі сам працэс складання ці адымання, множання ці дзялення. Яны прывыклі задаваць пытанне "чаму?" - чаму адбываецца так, а не інакш? Па мадэлі Ходавай, вучні самі на яго адказваюць, бо самі ў працэсе зымітаванай гульні з машынамі прыходзяць да асэнсавання ўласцівасцей арыфметычных дзеянняў, канстатуюць іх, адчуваюць праз самастойна прапрацаваную аперацыю з матэрыяльнымі аб'ектамі. Адным словам, увесь першы год яны развіваюць так званае "ручное" мысленне.

Вялікую ролю ў змесце курса арыфметыкі адыгрывае яшчэ адно паняцце - кампазіцыя аператараў, якое таксама ўводзіцца ў пачатку першага года навучання з тым, каб дзеці маглі ўяўляць сутнасць паслядоўнага дзеяння дзвюх (і болей) машын. Першая, напрыклад, налівае ў бутэлькі малако, за ёю другая закрывае бутэлькі накрыўкамі; першая надзявае ляльцы панчохі, другая абувае чаравічкі і г. д. Вучні ўжо з гумарам успрымаюць прапанову памяняць машыны месцамі. У ходзе практычных заняткаў шасцігодкі самі выяўляюць падобныя кампазіцыі, толькі ўжо ў працэсе дзеянняў з лікамі.

Дзякуючы спецыяльнай гульні "Кладаўшчык", дзеці ўжо да пачатку вывучэння тэмы "Сума і складаемыя" добра разумеюць сэнс запісу "3 яблыкі + 2 яблыкі". Вельмі хутка ім становіцца даступнай аперацыя вынясення за дужкі, знаходжання кратных адносін, а таксама тоеснасць абазначэнняў велічынь - вынікаў лічэння або вымярэння. Напрыклад, (3 елачкі) х 5 = (3 х 5) елачак. Яны ўмеюць запісваць вынікі дзеянняў аператараў рознымі спосабамі, г.зн. выконваць пераўтварэнні арыфметычных выразаў, а ў алгебры аперацыі над літарнымі выразамі такія ж, як і над лікавымі. Вынясенне (унясенне) агульнага множніка за (у) дужкі абапіраецца на размеркавальную ўласцівасць памнажэння сумы на лік ці ліку на суму.

Пры асваенні лікаў у межах 1000 (трэці год) дзеці практычна самастойна могуць абгрунтаваць прыкметы дзялімасці трохзначных лікаў на 3, на 4, і на 5.

З'явілася магчымасць пазнаёміцца з арыфметыкай рацыянальных лікаў. Даведацца пра дзесятковыя дробы можна пры вывучэнні мнагазначных лікаў на чацвёртым годзе навучання, а звесткі аб адмоўных і дадатных ліках уводзяцца ў тэме "Вектары на прамой. Аператар змены напрамку". Квадрат і куб ліку прапануюцца як здабытак двух (трох) аднолькавых множнікаў. Такая прапедэўтыка запаўняе значны прабел у пераемнасці навучання матэматыцы пры пераходзе да сярэдняй ступені школы.

Пры выкарыстанні аператарнай канцэпцыі ліку значна эканоміцца вучэбны час. Амаль трэць апошняга (у пачатковай школе) года вызваляецца для практыкуму па рашэнню задач і вылічэнняў на павышаным узроўні. Па Ходавай, як адзначаюць настаўнікі і дзеці, вучыцца нясумна і лёгка, бо ў аснове яе матэматыкі ляжыць не шматкратнае паўтарэнне аднатыпных практыкаванняў, а фарміраванне крытычнага мыслення, вяртанне да аднаго і таго ж паняцця некалькі разоў, але ўжо на новым узроўні. Дзеці вучацца не са слоў, а за кожным сімвалам бачаць сваю працу. Ім асабліва падабаюцца вялікія сшыткі, якія ім набываюць бацькі для заняткаў па курсу арыфметыкі, у якіх яны могуць творча працаваць і нават размалёўваць карцінкі.

З лабараторыяй навучання матэматыцы НІА сябруюць і звяртаюцца туды па кансультацыю настаўнікі школ Мінска, Магілёва, Салігорска, Барысаўскага і Слуцкага раёнаў Мінскай вобласці, Лунінецкага раёна Брэсцкай вобласці і іншых - тых, дзе праводзіцца эксперымент.

Як правіла, выпускнікі пачатковай школы, якія прайшлі гэты курс, лёгка адаптуюцца ў сярэдніх і старшых класах і ў большасці сваёй займаюцца без троек, становяцца пераможцамі матэматычных алімпіяд, а іх настаўнікі перамагаюць на сваіх прафесійных конкурсах. Некаторыя бацькі пішуць дырэктарам школ заявы, каб іх дзяцей перавялі ў клас, дзе займаюцца па мадэлі Ходавай. Некалькі такіх пісьмовых просьб, а таксама водгукі вучняў Ада Адамаўна захоўвае.

У бягучым годзе адзін з пятых класаў, які выпусціла настаўніца пачатковых класаў Людміла Фёдараўна Самухіна ў Вучэбным комплексе гімназія-каледж № 26 Мінска, заняў першае месца па паспяховасці.

Трэцякласнікі 22 мінскай школы ўжо двойчы прымалі ўдзел у міжнародным матэматычным конкурсе "Кенгуру", і два вучні сталі пераможцамі - занялі другія месцы ў рэспубліцы. Іх падрыхтавалі настаўніцы Наталля Мікалаеўна Лапо і Святлана Браніславаўна Кужаль.

У сталічнай гімназіі №1 імя Ф.Скарыны, дзе ўжо адзінаццаты год выкладае матэматыку па новай мадэлі Ірына Іванаўна Зубчонак, у яе былых вучняў -- цяперашніх старшакласнікаў, якасць ведаў дасягае 90-95%. Нездарма на апошняй ступені навучання гэтыя школьнікі выбіраюць тыя профілі, дзе матэматыка выкладаецца на павышаным узроўні. А пра паспяховую работу настаўніцы гэтай жа гімназіі Кацярыны Пятроўны Свірыдовіч наша газета нядаўна пісала.

Напрыканцы нашай размовы Ада Адамаўна падкрэсліла, што эксперыментальныя вучэбна-метадычныя комплексы з'яўляюцца вынікам калектыўнай працы навуковых супрацоўнікаў і аспірантаў НІА - Алены Міхайлаўны Грыневіч, Зінаіды Міхайлаўны Барысевіч, Надзеі Віталеўны Далінскай, а таксама настаўніцы смалявіцкай сярэдняй школы № 1 Любові Аляксандраўны Кучынскай. Вялікую дапамогу ў правядзенні гэтага даследавання аказваюць кіраўнікі інстытута і ўсе службы, што маюць дачыненне да падрыхтоўкі і выпуску адпаведных выданняў. Ад усяго сэрца хочацца падзякаваць ім і ўсім настаўнікам за супрацоўніцтва і падтрымку ў навуковым пошуку, пажадаць усім поспехаў і здзяйснення самых смелых спадзяванняў.

Надзея СТРАБКОВА.

Каму патрэбны хатнія заданні?

Апошнім часам адукацыя набывае асобасна арыентаваны гуманістычны характар. Мы клапоцімся не толькі пра тое, колькі ведае вучань, але і пра тое, ці камфортна яму ў школе і ці дапамогуць яму веды, атрыманыя за гады вучобы, знайсці сябе ў жыцці. Як вынік гэтага - пастаянны пошук эфектыўных і адначасова здароўе- і псіхазберагальных форм і метадаў навучання.

Урок - гэта складаная, цэласная сістэма, і ад таго, як уздзейнічаюць і ўзаемазвязаны ўсе яе элементы, залежыць якасць навучання. Не апошняе месца ў гэтай сістэме займае работа з дамашнім заданнем (задаванне, праверка). Разумна спланаванае, цікавае, творчае заданне, якое ўлічвае індывідуальныя здольнасці кожнага, можа стаць залогам развіцця асобы вучня.

Дамашняе заданне - праблема, да абмеркавання якой у нашай гімназіі звяртаюцца пастаянна. Абумоўлена гэта наступнымі прычынамі: агульная нагрузка, тым больш у гімназіі, вялікая (базавая праграма плюс даследчая работа вучняў), педагагічны калектыў знаходзіцца ў пастаянным пошуку, у тым ліку і аптымальных суадносін аб'ёму ўрочнай і дамашняй работы, новых форм хатняга задання.

Даследуючы гэтую праблему, мы ўспомнілі класічны эпізод з кнігі Марка Твэна. Том Сойер, атрымаўшы заданне пафарбаваць агароджу, знаходзіць даволі арыгінальнае рашэнне: работу могуць выканаць іншыя, трэба толькі зацікавіць іх гэтай справай, пераканаць, што больш захапляльнага занятку няма і не можа быць. Усе памятаюць, з якім азартам і натхненнем працавалі хлапчукі. Значыць, на першае месца мы павінны паставіць матываванасць дзеянняў, цікавасць як да самога працэсу выканання дамашняга задання, так і да яго вынікаў. Праблемныя сітуацыі, даследаванні, доследы, падарожжы ў часе і прасторы, уваходжанне ў ролю экскурсавода, урача, археолага і г.д. - такія віды дамашняга задання прапануюць настаўнікі гімназіі вучням.

Дзеці павінны ведаць, навошта яны выконваюць тое або іншае заданне, ці спатрэбяцца гэтыя заданні на іншых уроках. Таму задача настаўніка - сфарміраваць у вучняў разуменне сувязі дамашняй работы з вынікамі навучання ўвогуле і, вядома, выкарыстоўваць вынікі работы над хатнім заданнем для таго, каб зрабіць урок больш змястоўным, эфектыўным і цікавым.

Цудоўна, калі вашы вучні маюць магчымасць выбраць "сваё" дамашняе заданне з улікам асабістых інтарэсаў, індывідуальных асаблівасцей, проста настрою, урэшце.

Між іншым, не апошнюю ролю дамашняе заданне адыгрывае ў фарміраванні характару і асобы вучня. Дайце магчымасць вучням добраахвотна, а не па прымусу выконваць хатняе заданне, абавязкова выслухайце, не забудзьце пахваліць, адным словам, стварыце сітуацыю поспеху - і вы ўбачыце, з якім энтузіязмам дзеці будуць вывучаць ваш прадмет.

Многія бацькі ўздыхнуць, пачуўшы словы папулярнай песенькі: "Нагружать все больше нас стали почему-то...". Але большасць з іх (85-95 працэнтаў) упэўнена ў тым, што без дамашняга задання не абысціся, бо гэты від работы прадугледжвае замацаванне вучэбнага матэрыялу, адпрацоўку ўменняў і навыкаў.

"Ну, гэта бацькі, - скажаце вы, - яны забылі, як самі былі дзецьмі". Але ж і многія вучні лічаць, што без хатняга задання не абысціся. І тут жа раяць даваць творчыя заданні, прапаноўваць выбар заданняў.

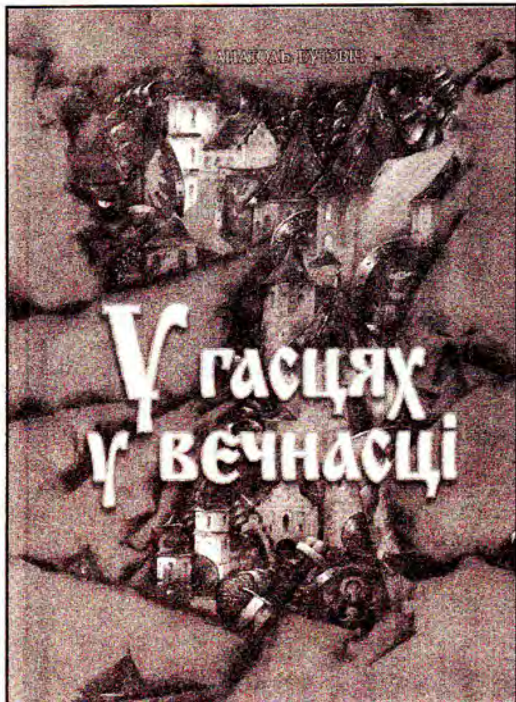
Дарэчы, многае ў аптымізацыі дамашняга задання залежыць ад адміністрацыі. Па-першае, трэба скласці добры расклад, у якім урокі расстаўлены папарна. Гэта ў нейкай ступені змяншае перагрузку вучняў, бо самая простая арыфметыка пераканаўча паказвае: тры дамашнія заданні падрыхтаваць прасцей, чым сем або шэсць. Па-другое, важна, каб у школе працаваў калектыў аднадумцаў, дзе кожны ведае, якія заданні дае вучням, напрыклад, фізік або матэматык і колькі часу спатрэбіцца на яго выкананне, і адпаведна, па магчымасці, карэкціруе сваё дамашняе заданне. Па-трэцяе, адладжаная сістэма метадычнай вучобы, дзе ўдзяляецца ўвага планаванню, відам і спосабам уключэння ў ход урока хатняга задання. Яно павінна быць цікавым, развіццёвым і арыентаваным на магчымасці і здольнасці кожнага канкрэтнага вучня. Яно не павінна быць ні цяжкай павіннасцю, ні спосабам заняць дзяцей у пазаўрочны час, а самастойнай працай над развіццём талентаў і здольнасцей асобы.

Праблема ж перагрузкі знікне сама сабой, бо калі ты заняты цікавай і карыснай справай, час ляціць непрыкметна, а цяжкасці толькі ўзмацняюць азарт і выклікаюць пачуццё гонару за сябе, калі бачыш вынікі працы.

Інеса БОНДАР,
намеснік дырэктара
па вучэбна-метадычнай рабоце
Мінскай педагагічнай гімназіі №3.

Розгалас айчыннай гісторыі

Скажу адразу: такіх выданняў у беларускім кніжным свеце не было даўнавата. Прычым выданняў як па задуме і змесце, так і па мастацкаму афармленню і паліграфічнаму выкананню. Адным словам, калі захочам - можам і ўмеем!

Да напісання твораў для дзяцей малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту пісьменнік і публіцыст Анатоль Бутэвіч, бадай, не звяртаўся. І, на маю думку, дарэмна. Бо кнігі "У гасцях у вечнасці" і "Званы Нямігі" засведчылі, што ён спаўна валодае талентам і майстэрствам дзіцячага апавядальніка. А задаволіць запатрабаванні і густы малечы, як добра вядома ўсім нам, і няпроста, і далёка не кожнаму...

"Ты трымаеш у руках кнігу, якая дапаможа табе больш даведацца пра твой край, твой род і пра самога сябе, - піша аўтар у звароце да свайго юнага чытача ў першай з названых кніжак. І працягвае: - Каб лепей зведаць сябе, трэба адчуць і зразумець тую зямлю, на якой жывеш, тых людзей, што жылі на ёй не толькі дзесяткі, сотні, а і тысячы гадоў таму. Трэба спазнаць наш беларускі радавод, узгадаваны і загартаваны шматвяковай гісторыяй".

Так, пісьменнік мае рацыю. І наш край, і наш народ прайшлі ў сваім станаўленні, гартаванні і развіцці складаны, поўны нечаканасцей, а часам і супярэчлівы шлях, на якім шмат падзей як гераічных, так і трагічных... І не ведаць сёння яго, гэты шлях-дарогу, проста нельга, больш таго - недаравальна.

У першай з кніжак - "У гасцях у вечнасці" - Анатоль Бутэвіч прапануе свайму юнаму чытачу зрабіць разам з ім проста захапляльнае падарожжа па нашай роднай старонцы. Хлопчыкаў і дзяўчынак ён запрашае ў гарадзенскую Каложскую царкву і Крэўскі замак, на легендарнае і ледзьве не міфічнае мора Герадота і ў знакамітую ў Вялікім княстве Літоўскім цагляную сталіцу ў Міры... "Усё гэта, - падкрэслівае пісьменнік, - чуйнае водгулле нашай даўняй гісторыі, адметныя кроплі і рысачкі нашай з табой біяграфіі, нашага радаводу. Разгарні гэту кнігу, - запрашае ён чытача, - і ты пабываеш у гасцях у вечнасці...".

"Званы Нямігі" - працяг серыі з інтрыгуючай назвай "7 цудаў Беларусі". Задуманая як лірычна-публіцыстычнае апісанне самых знакамітых і сімвалічных для нашай Бацькаўшчыны помнікаў і гістарычных месцаў, кніжка дазваляе, як мага даступней, шырэй і глыбей пазнаёміць чытача з роднай старонкай. "Ухвальна, - зазначае Анатоль Бутэвіч, - што розгалас пра слаўныя і незабыўныя падзеі з гісторыі беларускай зямлі з кожным годам набывае ўсё большую моц, захоплівае ўсё больш цікаўных. Чуйнае сэрца неабыякавага сучасніка, як тонкі камертон, адэкватна рэагуе на тое, што ціхім пошумам і буйным ветрам у пакручастых вірах гістарычнай далечы выспельвала сённяшні дзень Беларусі..." Тысячагадовай даўніны званы Нямігі, моц цудатворнага абраза Жыровіцкай Божай Маці, трапяткое мроіва Камянецкай вежы знаходзяць свой працяг і пацвярджэнне беларускай несмяротнай славы і гераізму ў дзеяннях і подзвігах абаронцаў сусветна вядомай Брэсцкай крэпасці... Удала, па-пісьменніцку перакідвае пісьменнік свайго роду масток з той далёкай мінуўшчыны ў недалёкае мінулае, якое вядома ўжо сённяшнім пакаленням кожнаму школьніку з апавяданняў бацькоў і дзядоў.

Прыгожай, сакавітай моваю напісаны абедзве кніжкі. Яны адразу ж захапляюць чытача, прымушаюць яго адначасова думаць, разважаць, рабіць высновы... Думаю, не перабольшу: у школьнай праграме выхавання юнага пакалення і "У гасцях у вечнасці", і "Званы Нямігі" знойдуць сваё месца, паспрыяюць таму, каб нашы спадкаемцы з малечства ведалі, шанавалі і ганарыліся сваёй Бацькаўшчынай.

А напрыканцы ўсё ж хочацца (ды і трэба) сказаць колькі слоў пра мастацкае афармленне і паліграфічнае выкананне кніжак. Малады беларускі мастак Павел Татарнікаў засведчыў: у кніжную графіку прыйшоў талент. Сапраўдны талент! Хто хоча пераканацца ў гэтым - пазнаёмцеся з яго выразным складаннем тэмы беларускай нацыянальнай гісторыі ў кніжках Анатоля Бутэвіча "У гасцях у вечнасці" і "Званы Нямігі".

Анатоль МЯСНІКОЎ,
кандыдат гістарычных навук,
лаўрэат Дзяржаўнай прэміі
Рэспублікі Беларусь.

АНАТОЛЬ БУТЭВІЧ
Званы Нямігі

Новыя кнігі

Хто такія нашы продкі...

Кніга Уладзіміра Бутрымеева "Вялікія і славутыя людзі зямлі беларускай", якая вытрымала ўжо два выданні і была добра сустрэта дзіцячай чытацкай аўдыторыяй, зноў пабачыла свет у выдавецтве "Беларуская энцыклапедыя".

Перш за ўсё хочацца спыніцца на мастацкім афармленні кнігі. Таго, каму не давялося бачыць ранейшыя выданні, прыемна ўразіць выключна тонкі і дасканалы падыход мастака Міколы Рыжага да асвятлення нашай старажытнай мінуўшчыны і тых гістарычных асоб, якія з'яўляюцца славай і гонарам Белай Русі. Амаль на кожнай старонцы кнігі перад чытачамі паўстаюць вобразы нашых славутых продкаў, выпісаныя з асаблівай любоўю і майстэрствам: першага князя Полацкай зямлі Рагвалода і яго дачкі Рагнеды, сыноў Рагнеды Ізяслава і Яраслава Мудрага, полацкіх князёў Усяслава Брачыславіча і яго сына Барыса Усяславіча, Еўфрасінні Полацкай, аднаго з першых пісьменнікаў і прапаведнікаў на беларускай зямлі Кірылы Тураўскага, беларускага першадрукара Францыска Скарыны, царкоўных дзеячаў Мялеція Сматрыцкага і Іасафата Кунцэвіча. Кожны малюнак, у якім падаецца гістарычная асоба, адлюстроўвае асаблівыя рысы, прыметы і атрыбуты свайго часу, што дае падлеткам больш поўнае ўяўленне аб старажытным мінулым, аддзеленым ад нас не адным стагоддзем.

Сцісла, але вельмі змястоўна ў кнізе апавядаецца пра гэтых легендарных продкаў беларусаў, а таксама пра тых, хто быў нават мала звязаны са сваёй радзімай, аднак з'яўляўся нашчадкам выхадцаў з беларускіх зямель і таксама пакінуў свой след у гісторыі. Так, да прыкладу, кніга знаёміць з жыццём і дзейнасцю жонкі вялікага князя маскоўскага Васіля І Соф'яй Вітаўтаўнай, маці і суправіцельніцы вялікага князя маскоўскага Васіля ІІ, празванага ў народзе Цёмным за тое, што быў асляплёны ворагамі. Менавіта дзякуючы іх праўленню стала магчымым спыніць феадальнае разбурэнне Масковіі і закласці аснову будучай Расіі. Ці ўзяць аповед пра аднаго з самых цікавых людзей сваёй эпохі з роду князёў Глінскіх - Міхала Глінскага. Яго лёс нагадвае сапраўдны прыгодніцкі раман. Дзеля дасягнення сваёй мэты - стаць самаўладным князем - ён выкарыстоўваў усё магчымае і немагчымае: то быў пры двары караля Польшчы і вялікага князя Аляксандра, то спрабаваў сіламі атрада войска беларускай праваслаўнай шляхты і атрада вялікага князя маскоўскага Васіля ІІІ адлучыць княства ад Польшчы і захапіць беларускія гарады, то адваёўваў Смаленск, то зноў вяртаўся ў Вялікае княства і гэтак далей...

Але яго гісторыя мела свой працяг праз пляменніцу Алену, якая выйшла замуж за Васіля ІІІ і нарадзіла сына Івана - наследніка маскоўскага прастола - цара Івана Грознага. Шмат гора пацярпелі ад яго беларускія землі: была распачата вайна з Вялікім княствам, захоплены Полацк, загінула шмат людзей.

Але ж гісторыя не ствараецца нанова. А нам, нашчадкам, трэба ведаць, што гэтыя людзі маюць непасрэднае дачыненне да Беларусі, бо іх карані - адгэтуль.

У кнізе чытач знойдзе цікавыя звесткі і пра славутых магнатаў з роду Радзівілаў, Агінскіх, Астрожскіх, Сапегаў, імёны якіх трывала ўпісаны ў гісторыю беларускай зямлі. Больш даведаецца пра беларускіх песняроў Янку Купалу і Якуба Коласа.

І, як паведамляе ў заключэнні сам аўтар кнігі - Уладзімір Бутрамееў, ён "наўмысна не чапаў нашага часу, XX стагоддзя". Па яго меркаванні, "пройдуць гады, і хто-небудзь напіша кнігу, у якой збярэ імёны беларусаў, след якіх у гісторыі XX ды і XXІ стагоддзяў застанецца трывала, назаўсёды".

Беларуская літаратура: час, падзеі, людзі

Выйшаў у свет трэці том чатырохтомнага выдання "Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя. 1941-1965 гг." (выдавецтва "Беларуская навука").

Звыш паловы стагоддзя, змяняючы акцэнты і падыходы, маштабна і асэнсавана вывучаюцца падзеі, сістэматызуюцца факты, вызначаецца сутнасць працэсаў, што адбываліся ў рэспубліцы падчас мінулай вайны і ў пасляваенны перыяд, праўдзівая гісторыя пра якія напісана не адным дзесяткам мастакоў слова, незалежна ад іх светапогляду, ідэйнай перакананасці, творчай індывідуальнасці і г.д. І чым далей бяжыць час, тым глыбей і выразней паўстаюць перад даследчыкамі абрысы былой рэчаіснасці, якія дзякуючы творчым намаганням пэўнага пісьменніцкага пакалення не проста адбіліся ў нацыянальнай літаратуры, але трывала ўвайшлі ў кантэкст цэлага гістарычнага перыяду. Сёння літаратуразнаўцы адкрываюць вяршыні і ўпадзіны насычанай мастацкімі з'явамі і фактамі плыні нацыянальнай славеснасці, у тым ліку і літаратуры 1941-1965 гадоў.

Трэці том "Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя" цалкам прысвечаны менавіта гэтаму перыяду літаратурнага жыцця Беларусі. Ён уключае раздзелы, у якіх аналізуецца літаратурны працэс ваеннага часу, першага пасляваеннага дзесяцігоддзя і пазнейшых гадоў дэмакратычнага абнаўлення грамадства да 1965 года, абнаўлення, якое прынята называць "хрушчоўскай адлігай", - паэзіі, прозы, драматургіі, крытыкі і літаратуразнаўства. Кніга мае асобныя персанальныя раздзелы, у якіх разглядаецца творчасць пісьменнікаў, якія дасягнулі вялікіх мастацкіх поспехаў. Сярод іх імёны Я.Скрыгана, С.Дзяргая, А.Звонака, М.Лужаніна, В.Віткі, М.Танка, С.Грахоўскага, А.Куляшова, Я.Брыля, П.Панчанкі, І.Мележа, І.Шамякіна, В.Быкава, І.Навуменкі, А.Кулакоўскага, В.Таўлая.

Гэтае змястоўнае і унікальнае па сваім фактлагічным матэрыяле выданне, якое налічвае 925 старонак, будзе карысным студэнтам, настаўнікам сярэдніх школ, спецыялістам у навуковай, педагагічнай і культурнай дзейнасці, шырокаму колу чытачоў.

Юбілейны альбом скульптара

У выдавецтве "Беларусь" выйшаў у свет альбом "Іван Міско", прымеркаваны да 70-годдзя знакамітага беларускага скульптара, шырока вядомага як аўтар цэлай галерэі скульптурных партрэтаў касманаўтаў і астранаўтаў розных краін свету, шэрагу іншых скульптур і кампазіцый.

Яшчэ ў школьныя гады вызначылася цікавасць Іван Міско да малявання. Між тым здарылася так, што, паступіўшы на аддзяленне жывапісу мастацкага вучылішча ў Мінску, ён скончыў скульптурнае. Аднойчы маладога хлопца вельмі ўразіла праца скульптара, і з гэтай пары, як заўважае сам Іван Міско, "сэрца маё назаўжды прыкіпела да скульптуры".

Пасля вучылішча была Беларуская акадэмія мастацтваў, далей - Дзяржаўны мастацкі музей Беларусі, якому было аддадзена 20 гадоў жыцця. Творчая праца ішла паралельна, і ёй Іван Міско прысвячаў усе свае думкі, пачуцці, натхненне. Паяўляліся адзін за другім скульптурныя партрэты, у плённым супрацоўніцтве з калегамі-скульптарамі ствараліся буйныя працы - помнікі, мемарыялы... Бясконцы пошук і знаходкі майстра былі па заслугах ацэнены на рэспубліканскіх і ўсесаюзных выстаўках і конкурсах, атрымалі шырокае прызнанне за межамі рэспублікі і прынеслі яму безумоўны поспех. Творчая дзейнасць І.Міско была адзначана званнямі заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, ганаровага акадэміка Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі і ганаровага акадэміка Міжнароднай акадэміі інфармацыйных працэсаў і тэхналогій, дыпломамі, медалямі, іншымі ўзнагародамі. І гэтую славу і пашану скульптару прынеслі вылепленыя ім героі серый скульптурных партрэтаў і кампазіцый, барэльефаў, медалёў, у аснову якіх былі пакладзены вобразы яго землякоў, працаўнікоў вёскі і горада, заслужаных людзей краіны, дзеячаў навукі, культуры, цэлай плеяды пакарыцеляў зорнага неба. Але самай любімай і галоўнай тэмай скульптара была і застаецца касманаўтыка. Пэўна, яна прыцягвае сваёй фантастычнай невычэрпнасцю, гучыць у сэрцы творцы як гімн нястомнаму чалавечаму імкненню ісці наперад, да новых нязведаных вышынь. За адданасць ёй Івану Міско неаднаразова ўручаліся дыпломы, прызы, памятныя медалі Цэнтра падрыхтоўкі касманаўтаў імя Ю.Гагарына. Амаль усе касманаўты пабывалі ў яго майстэрні...

І зараз у Івана Міско шмат задум. Частка праектаў завершана зусім нядаўна, другія толькі ажыццяўляюцца, прычым над многімі з іх майстра працуе адначасова. З новых - кампазіцыя, прысвечаная касманаўту-мастаку А.А.Лявонаву, касманаўту-рэпарцёру Таёхіра Акіяме. Закончана рабочая мадэль помніка нашай зямлячцы - мастачцы Надзі Лежэ, зроблены таксама праект помніка Еўфрасінні Полацкай, сумесна з іншымі архітэктарамі - Льву Сапегу. Гатова рабочая мадэль будучай скульптурнай кампазіцыі "Маці герояў". Гэта не проста помнік. За ім, як вызначае Міско, стаяць лёсы Ганны Цімафееўны Гагарынай, Марфы Паўлаўны Клімук, Вольгі Іванаўны Кавалёнак, Анастасіі Фамінічны Купрыянавай і іх сыноў.

Старонка за старонкай перагортваем альбом "Іван Міско". І перад вачыма, калі нават іх заплюшчыш, паўстаюць вобраз за вобразам, сюжэт за сюжэтам - ад ранніх работ скульптара да больш позніх і сучасных: "Першы касманаўт свету Юрый Гагарын", "XXІ век", "У будучыню", "Саюз - Апалон", "Космас", "Камета", "Беларусачка"... Але, безумоўна, больш поўнае ўяўленне аб творчасці беларускага скульптара чытач атрымае, калі набудзе альбом менавіта для сябе, для агульнага карыстання, напрыклад, у школе, гімназіі, ліцэі, дзе дзецям выкладаюць мастацтвазнаўства, у спецыяльных навучальных установах... Бо відавочна, што творчыя здабыткі айчынных майстроў мастацтва, створаныя імі вобразы герояў нашых будняў павінны быць агульным набыткам.

Алена ШЫЦІК.

Перыёдыка

"Адукацыя і выхаванне" №6

Адкрывае шосты нумар часопіса рубрыка "Трыбуна кіраўніка". Шляхі ўдасканалення школьнай адукацыі - тэма артыкула першага намесніка Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь А.І.Жука. Найбольш праблемным участкам сістэмы адукацыі, - адзначае намеснік Міністра, - сёння з'яўляецца агульнаадукацыйная школа. Тут асабліва востра сутыкаюцца рэфарматарскія наваўвядзенні з неабходнасцю павысіць эфектыўнасць навучання, умацаваць здароўе дзяцей. На вырашэнне гэтых задач накіраваны пераход на пяцідзённы вучэбны тыдзень. А ці падрыхтаваны нашы школы да такога кроку?

120-годдзю з дня нараджэння народнага песняра Беларусі Я.Купалы прысвечаны артыкул доктара філалагічных навук В.У.Івашына "Асветніцкія ідэі ў творчасці Янкі Купалы".

"Філасофія, метадалогія" ў гэтым нумары прадстаўлена перакладам на беларускую мову параграфа з кнігі Г.В.Гегеля "Асновы філасофіі права, альбо Нарыс наступальнага права і дзяржаваназнаўства". Перакладчык, настаўнік нямецкай мовы сярэдняй школы № 5 Салігорска, кандыдат філасофскіх навук А.І.Бабко ў прадмове да перакладу запрашае чытачоў уступіць у дыялог з вялікім нямецкім філосафам і "абмеркаваць" з ім некаторыя грунтоўныя педагагічныя праблемы.

Шырока прадстаўлена ў нумары рубрыка "Пошук, даследаванне, эксперымент". Тут чытач знойдзе артыкул кандыдатаў педагагічных навук, дацэнтаў БДУ С.А.Пуймана і В.В.Чэчата "Тэхналогія прымянення творчых формаў і метадаў выкладання педагогікі", у якім аўтары дзеляцца ўласным вопытам выкарыстання такіх формаў выкладання, як свабоднае эсэ, педагагічныя інсцэніроўкі, вучэбныя крыжаванкі, педагагічныя алімпіяды.

Выкладчык Віцебскага дзяржаўнага педуніверсітэта А.У.Папкова выступае з артыкулам "Сутнасць і структура інфармацыйна-камп'ютэрнай культуры асобы". Аўтар лічыць, што галоўная прыкмета сфарміраванасці інфармацыйна-камп'ютэрнай культуры асобы не абмяжоўваецца здольнасцю знаходзіць інфармацыю - неабходна ўмець яе аналізаваць і ацэньваць з пазіцыі значнасці для сябе і акружаючых.

Завяршае гэтую рубрыку матэрыял кандыдатаў медыцынскіх навук А.М.Давыдок (НДІ санітарыі і гігіены) і А.А.Крукавай (Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь) "Адаптацыя дзяцей да навучальна-выхаваўчых устаноў". Аўтараў заклапочвае той факт, што ў школах і дзіцячых садах не створаны належныя ўмовы для бясшкоднай адаптацыі дзяцей пры змене асяроддзя, што выклікае ў іх псіхічную напружанасць і цягне за сабой парушэнні функцыянальных сістэм.

У рубрыцы "Вышэйшая школа сёння і заўтра" сваім вопытам правядзення навуковадаследчай работы студэнтаў у артыкуле "Мадэль праектнай формы навучання студэнтаў на прыкладзе выканання НДР" дзеляцца дацэнт БНТУ Н.П.Юркевіч, настаўніца сярэдняй школы № 151 Мінска С.А.Пастанкевіч і старшы выкладчык БНТУ І.А.Клімовіч.

Рубрыка "Станаўленне асобы" прадстаўлена артыкулам намесніка дырэктара па выхаваўчай рабоце мінскай гімназіі № 1 Л.І.Васілевіч "Развіццё творчых здольнасцей вучняў". Аўтар расказвае аб увядзенні ў іх гімназіі інстытута вызваленых класных выхавацеляў.

А культарганізатар аддзела масавай работы мінскага Палаца дзяцей і моладзі В.І.Казючыц пад гэтай жа рубрыкай у артыкуле "Традыцыі народнага мастацтва як аснова фарміравання нацыянальнай самасвядомасці дзіцяці" зазначае, што вельмі важна, каб дзеці не проста атрымалі веды аб беларускай культуры, а сваімі рукамі дакрануліся да рэчаў, у якіх увасобілася наша гісторыя, прапусцілі праз сябе народныя традыцыі пры дапамозе практычнай дзейнасці.

Вучоныя НІА кандыдат педагагічных навук Л.І.Смагіна і навуковы супрацоўнік А.С.Карнейчык расказваюць аб праблемах дзіцячых арганізацый Беларусі ў артыкуле "Формы і метады рэалізацыі правоў дзяцей" пад рубрыкай "Ахова правоў дзіцяці".

Кандыдат педагагічных навук, дацэнт кафедры педагогікі БДПУ імя М.Танка Л.М.Цімашкова лічыць, што ў сучаснай практыцы падрыхтоўкі настаўнікаў адсутнічае цэласная сістэма фарміравання неабходных камунікатыўных якасцей. Таму неабходна, - сцвярджае яна ў артыкуле "Фарміраванне камунікатыўнай кампетэнтнасці будучых настаўнікаў" (рубрыка "Педагагічныя кадры"), - арганізацыя спецыяльнага навучання.

Пад гэтай жа рубрыкай кандыдат педагагічных навук, метадыст Мінскага Палаца дзяцей і моладзі Г.П.Каваленка ў артыкуле "Пазакласнае выхаванне: творчая індывідуальнасць педагога" расказвае аб методыцы пазашкольнай работы з дзецьмі трэнера-педагога Палаца Ю.Н.Муйвіда.

Станаўленне Віленскай мастацкай школы - тэма багата ілюстраванага артыкула кандыдата мастацтвазнаўства, дацэнта БДУК У.І.Рынкевіча, надрукаванага пад рубрыкай "Адукацыя. Культура. Адраджэнне".

Павінна зацікавіць чытачоў і рубрыка "Параўнальная адукацыя". Тут друкуецца артыкул Э.М.Крайко "Дыплом - важнейшы фактар павышэння матывацыі да вучобы". Прааналізаваўшы некаторыя аспекты французскай сістэмы адукацыі, аўтар прыходзіць да высновы: толькі перабудаваўшы сістэму і практыку аплаты працы, паставіўшы яе ў залежнасць ад узроўню атрыманай адукацыі, можна наблізіцца да вырашэння праблемы адсутнасці ў школьнікаў матывацыі да вучобы.

"Гісторыя айчыннай і сусветнай навукі" прадстаўлена артыкулам вучоных Мазырскага дзяржаўнага педагагічнага універсітэта кандыдата педагагічных навук, дацэнта В.С.Болбаса і І.С.Сычовай "Маральна-асветны патэнцыял спадчыны Ілья Капіевіча".

Шматлікая інфармацыя аб семінарах і навукова-практычных канферэнцыях, пасяджэнні Прэзідыума Рэспубліканскага Савета Беларускага педагагічнага таварыства і інш. друкуецца ў рубрыках "Паведамленні, факты, прапановы" і "Хроніка".

Ганна КЛІМАВА.

Выдавецтва "Адукацыя і выхаванне" з другога паўгоддзя 2002 года пачынае выданне новых часопісаў: "Мастацкая адукацыя і культура" і "Музычнае і тэатральнае мастацтва: праблемы выкладання". Яны прыйдуць на змену часопіса "Асновы мастацтва". Стварэнне на яго аснове двух новых выданняў з серыі "У дапамогу педагогу" мэтазгодна і натуральна. Яно дазволіць даносіць неабходную інфармацыю больш дакладна і адрасна, лепш задавальняць запыты спецыялістаў у галінах мастацкай, музычнай і тэатральнай адукацыі і культуралогіі.

"Мастацкая адукацыя і культура"

Пачынае выходзіць - з другога паўгоддзя 2002 года.

Галоўнай мэтай часопіса будзе праца па навукова-метадычным забеспячэнні мастацка-педагагічнага працэсу ва ўсіх звеннях сістэмы мастацкай адукацыі.

Часопіс адрасуецца выкладчыкам навучальных курсаў "Выяўленчае мастацтва", "Сусветная мастацкая культура", спецыяльных мастацкіх і культуралагічных дысцыплін.

Адказы на многія пытанні знойдуць для сябе на старонках новага часопіса выхавацелі і педагогі ўстаноў дашкольнай адукацыі.

Выданне будзе карысна мастаку-педагогу і педагогу-мастаку, дзейнасць якіх распаўсюджваецца на ўсе звенні і ўзроўні мастацкай адукацыі.

Кіраўнікі мастацкіх студый, гурткоў, факультатываў і аб'яднанняў папоўняць сваю педагагічную скарбонку інфармацыяй з яго старонак.

Аўтарамі часопіса будуць настаўнікі і выхавацелі, навукоўцы, дыдакты і метадысты, якія займаюцца праблемамі мастацкай адукацыі, эстэтычнага выхавання і культуры ўвогуле, змогуць абмяняцца сваімі ідэямі і праектамі. Гэта дазволіць узбагаціць тэорыю і практыку мастацкай адукацыі як часткі культуры грамадства.

Улічваючы шматфункцыянальны характар мастацкай адукацыі, яе многааспектнасць, часопіс запрашае на свае старонкі практыкаарыентаваных вучоных, філосафаў, культуролагаў, псіхолагаў, антраполагаў і этнографаў, фізіёлагаў і кібернетыкаў, прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі.

У часопісе будуць прадстаўлены праекты навучальных праграм, анатацыі падручнікаў, вучэбных і вучэбна-метадычных дапаможнікаў, а таксама наяўна-дыдактычныя і практычныя матэрыялы ў дапамогу педагогам усіх звенняў галіновых сістэм мастацкай адукацыі.

На старонках часопіса першаступенная ўвага будзе надавацца праблемам тэарэтычнага абгрунтавання і практычнай распрацоўкі зместу адукацыі, стварэнню вучэбна-метадычных комплексаў для дысцыплін мастацкага і культуралагічнага цыклаў. Плануецца на старонках выдання арганізацыя дыскусій па праблемах, якія датычацца ролі мастацкай адукацыі ў духоўным станаўленні асобы, у развіцці культуры грамадства.

Безумоўна, часопіс будзе асвятляць факты культурнага жыцця краіны, таму адным з напрамкаў дзейнасці выдання будзе азнаямленне чытачоў з дасягненнямі айчыннай культуры, з тымі яе дзеячамі, хто зрабіў і зробіць свой унёсак у яе стварэнне.

Разам з вамі, шаноўны чытач, часопіс будзе раскрываць сэнс мастацтва, яго ролю ў духоўнай культуры грамадства, удзельнічаць у культураст-варэнні, прапагандзіруючы Дабро, Гармонію і Прыгажосць.

Рэдкалегія часопіса
"Мастацкая адукацыя і культура".

"Музычнае і тэатральнае мастацтва: праблемы выкладання"

З другога паўгоддзя гэтага года пачынае таксама выходзіць навукова-метадычны часопіс "Музычнае і тэатральнае мастацтва: праблемы выкладання" - прынцыпова новае педагагічнае выданне па музычнаму і тэатральнаму мастацтву. Гэта выданне чакалі даўно. Яго неабходнасць адчувалі спецыялісты ў галіне педагогікі мастацтва, настаўнікі-практыкі, бацькі, студэнты і шырокае кола аматараў музычнага і тэатральнага мастацтва.

Мэта часопіса - звязаць жывое музычнае і тэатральнае мастацтва з мастацкай педагогікай, абмяркоўваць актуальныя праблемы музычнай і тэатральнай адукацыі і выхавання, дапамагчы педагогам-практыкам, арганізатарам пазашкольнай і пазакласнай мастацкай дзейнасці навучэнцаў, выкладчыкам ВНУ, вучоным, бакалаўрам, магістрам, аспірантам у выкананні вучэбна-выхаваўчых і навукова-даследчыцкіх задач на ўзроўні творчасці і сапраўднай культуры. Але галоўнае - часопіс закліканы садзейнічаць фарміраванню ў педагогаў гуманістычнага светапогляду, высокага ўзроўню валодання методыкай выкладання мастацтва, выхаванню адэкватных каштоўнасных крытэрыяў адносна разнастайных з'яў сусветнага і нацыянальнага музычнага і тэатральнага мастацтва.

Што ўбачаць на старонках часопіса спецыялісты ў галіне музычнай і тэатральнай педагогікі, настаўнікі-практыкі, бацькі, студэнты і проста аматары мастацтва? Тэарэтычныя і практычныя матэрыялы, якія раскрываюць глыбінную сутнасць музычных твораў сусветнай і айчыннай класікі, адкрываюць дзівосны свет тэатра, далучаюць юных і дарослых да разумення вялікага прызначэння Мастацтва, знаёмяць з перадавым педагагічным вопытам школ, сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў, кафедр ВНУ. Пазнаёміць выданне і з цікавымі музычнымі і тэатральнымі калектывамі.

Рэдакцыя часопіса гасцінна прадставіць на сваіх старонках публікацыі, прысвечаныя праблемам музычнай і тэатральнай адукацыі, пытанням вакальна-харавога і інструментальнага выканальніцтва, даследаванням у галіне тэорыі і гісторыі мастацтва, распрацоўцы праблем педагогікі і псіхалогіі мастацтва, вывучэнню вопыту арганізацыі і методыкі правядзення тэматычных мерапрыемстваў.

Але і гэта яшчэ не поўны пералік багатай тэматыкі новага выдання. І за тэорыяй, і за практыкай стаяць канкрэтныя людзі. І таму мы збіраемся праводзіць сацыялагічныя даследаванні, вывучаць надзённыя праблемы жыцця і творчай дзейнасці настаўнікаў, арганізоўваць дыскусіі па розных пытаннях выкладання мастацтва. Трыбуна часопіса чакае выступленняў бацькоўскай грамадскасці, навучэнцаў і студэнтаў. І, нарэшце, нотныя матэрыялы і рэпрадукцыі твораў выяўленчага мастацтва ўпрыгожаць старонкі дадаткаў! Напрамкі выдання, рубрыкі разнастайныя.

Рэдкалегія часопіса
"Музычнае і тэатральнае
мастацтва: праблемы
выкладання".

Працягваючы традыцыі асветніцтва

Мы жывём у эпоху напружанай творчасці, смелых шуканняў грамадскіх перспектыў, вызначэння месца чалавека ў цяперашнім свеце. Духоўна-асветніцкая місія сёння заключаецца ў тым, каб даць грамадству і чалавеку базавыя арыенціры, сапраўдныя, а не ўяўныя каштоўнасці, закласці трывалую і здаровую аснову для будучага. Наша гісторыя дае нам падставы для аптымізму. І гэты аптымізм - у вялікім духоўным вопыце нашага народа, у багатай традыцыі духоўнага асветніцтва. Дзякуючы гэтаму мы маем бясспрэчна высокія ідэалы і аўтарытэт, якія павінны паслужыць і сучаснаму чалавеку.

Важнай культурна-гістарычнай падзеяй бягучага 2002 года з'яўляюцца юбілейныя даты, звязаныя з выдатнымі беларускімі асветнікамі: 900-годдзе Еўфрасінні Полацкай і 450 гадоў з часу смерці Францыска Скарыны.

З гэтай нагоды Нацыянальны навукова-асветніцкі цэнтр імя Ф.Скарыны праводзіць "круглы стол" на тэму "Асветніцкая місія Еўфрасінні Полацкай, Сімяона Полацкага і Францыска Скарыны ў еўрапейскай культурнай прасторы сучаснасці".

Удзельнікі "круглага стала" - навукоўцы, педагогі, духавенства, прадстаўнікі сістэмы адукацыі і культуры абмяркуюць наступныя пытанні:

Асэнсаванне асветніцкай місіі ў кантэксце выкліку сучаснасці;
Роля асобы асветніка ў грамадскай перспектыве;
Праблема пераемнасці ў асветніцкай традыцыі.
Запрашаюцца да ўдзелу ўсе зацікаўленыя асобы і ўстановы.
Час правядзення - 27 чэрвеня, 14.00

Месца правядзення - ННАЦ імя Ф. Скарыны,
вул. Рэвалюцыйная, 15, 2-гі паверх,
тэл. 206-57-97; 220-93-50.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-90-63, 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання — 36-43-71; інфармацыі — 36-43-71; навукі і ВНУ — 36-44-25; кіравання адукацыяй, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22, bng@e-mail.ru

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.
Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.
Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.
Адказны дзяжурны Ірына КУЛІКОЎСКІХ

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Заказ № 1374
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 17.6.2002 г. у 18.10
Тыраж 30.000 экзэмпляраў.